

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.
 Vrij aan huis of franco per post
 binnenland bij vooruitbetaling . f 2.00
 Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
 Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05
 Men abonneert zich voor minstens zes maanden
 lopende op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.
 Per regel f 0.10
 Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
 » » » 1000 » . - 0.08
 » » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den Voorzitter, G. E. V. L. VANZUYLEN, 7a Heerengracht of aan den Wvd Secretaris, H. L. VORSTENBOS, 42 Witte de Withstraat, beiden Den Haag.
 Voor de Administratie, ook wat het Abonnement en Verandering van woonplaats, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 109 Laan Copes v. Cattenb voor Advertentiën tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” Haugpoort 4, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Inhoud van dit nummer.
 Mededeelingen. — De opium-regie. — Oost-Indische berichten. — West-Indische Berichten. — Moederland en Koloniën. — Van Vreemde Koloniën. — Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië. — Mail. — Feuilleton.

Mededeelingen.
I. Van „Bocatan”:
 Het gereedmaken van onze permanente tentoonstelling met verkoop en bestelling heeft meer tijd gevorderd, dan wij hadden geraamd. Wij denken nu onze lokalen, Plaats 9 den Haag, vóór de Kerstdagen te kunnen openen.
 Sedert onze laatste mededeeling kregen wij, tot onze groote vreugde, nog ten geschenke van den heer E. Marcella in den Haag een prachtige zijden *idjah* van Atjeh en van den heer R. Akkerman te Steenwijk een zeer fraaie Rottineesche *kain*. Voor dergelijke geschenken, zoowel van leden van „Oost en West” als van niet-leden blijft *Bocatan* zich ten zeerste aanbevelen houden; voorwerpen geschikt tot versiering der expositielokalen, b. v. schilden en toedoengs, zouden wij gaarne in dankleken ontvangen.
 Zij, die ons daartoe het een of ander willen afstaan, kunnen dit zenden, of bericht geven aan den heer E. van Zuylen, gedelegeerd lid van den Raad van beheer van *Bocatan*, 7a Heerengracht den Haag.
 In 't laatste geval zal het geschenk of in bruikleen gegeven, worden afgehaald. **Zegt het voor!**

II. Van de 3de Commissie:
Bede om hulp.
 Van den heer A. Staverman, med. docter te Amsterdam, ontving onze commissie het volgend schrijven:
 „Vergun me, mij tot de vereeniging „Oost en West” te wenden om enkele inlichtingen, die ik in 't belang van een meisje of liever vrouw uit Indië gaarne verkreeg.
 Gedoelde vrouw is pl.m. 40 jaar oud en sedert pl.m. 2 jaar in Nederland. Uit Hollandsche ouders geboren, was ze in Indië sedert ongeveer haar geheele leven woonachtig. Helemaal alleen staande op de wereld, zonder familie, voorzag ze in Oost-Indië in haar onderhoud als kinderjuffrouw.
 Met zware malaria keerde ze naar Nederland terug en werd in dit voorjaar in 't Binnen Gasthuis te Amsterdam opgenomen, alwaar wij haar leerden kennen. Dezen zomer heeft zij door in de Polmina-Stichting te Egmond aan zee en keerde daartoe terug veel verbeterd, maar nog zeer zwak. Daar ze geen tehuis heeft, nam eens onderwijzeres hier ter stede haar voorloopig tot zich, maar ook slechts enkele weken zal ze daar kunnen blijven. In mijne kwaliteit van Voorzitter der Studenten-Ziekenkas, die patiënten uit de gasthuizen te dezer stede tracht voort te helpen, ziep men mijne hulp in.
 Op mijn beurt wend ik me weer tot uwe vereeniging, die naar ik meen, vroegere landgenooten dikwerf steunt.
 De vrouw is naar mijne meening wel in staat wat licht werk te verrichten en mijne beleefde vraag aan uwe vereeniging is nu deze: Zou ze genoeigd zijn deze landgenoot, die vanaf 8 maanden tot haar pl.m. 40e jaar in Indië woonde, voort te helpen, bijv. door voorloopig haar finaal te steunen en intusschen uit te zien naar een werk-kring, bijv. door bemiddeling van uw blad?
 De vrouw heeft een zacht, meegaand karakter en zou in 't in een familie, waar ze wat licht werk in 't huis-ouden had te verrichten, zeer op haar plaats zijn.
 Tot verdere inlichtingen blijf ik gaarne bereid.”

FEUILLETON.

Takitories.

VI.
 In mijne jonge jaren had ik een kennis, die als Oud-Indië-gast en gepensioneerde zijn koloniale carrière met meer roem en bekendheid beschouwde, dan men in den regel genoeigd was goed te vinden. Zag hij in zijn gaan naar de tropen een bewijs van moed en flinkheid, er waren er, die al dat naar de Oost een weinig uit de hoogte beschouwden, om het maar plat weg te zeggen: als een bewijs, dat men in patria niet best slagen kon. Die man maakte zich, als hij zoo iets vernam, vreeselijk boos. Hoe zou hij hebben kunnen, wanneer hij had kunnen ontmoeten eene West-Indische dame, die zeker welgesteld jongmenschen, voor een betrekking naar de West gekomen, onbewimpeld zijn verwondering over zijn stap te kennen gaf! „Wij komen, wat aan hapert, aan de finantiën, of aan 't huiselijk sprake, vandaar haar verbazing.
 „Wat ik daar mededeel, is al wat jaren geleden. Er is naar de West, is algemeen geworden. Men raakt er meer en meer aan gewoond, dat uit de overvolle Hollandsche werkzaamheid begeren. Dat is geen uiterste hulpmiddel meer om zich een bestaan te veroveren. Een keuze, die niet veel avontuurlijks meer heeft. Doch een 20 jaren geleden stond het er niet zoo mede. Teminste niet wat de West betreft. Het getal Europeanen was toen aldaar zeer gering. En dat zij, die in de wereld elders konden terecht komen, liever Suriname voorbijgingen, lag voor de hand. Slechts

Zeer zoudt u mij met eenig antwoord verplichten.
 Met betuiging van hoogachting,
 Uw Dw. Dr.
 A. STAVERMAN.

Wij hebben op dien brief onmiddellijk geantwoord en inlichtingen gevraagd, waarop het nader bericht kwam, dat mej. d. W., dochter van een bouwkundige, toen haar vader op 57-jarigen leeftijd stierf zonder eenig bezit achterbleef. Zij diende toen zeven jaren als kinderjuffrouw, doch werd ziek en trok in bij haar eenigen broeder, die machinist was. Ook deze stierf echter spoedig daarna en ze stond nu geheel alleen. Zij ging toen voor hare gezondheid naar Nederland; de verdere geschiedenis heeft Dr. Staverman reeds verteld.
 Wij zijn ten volle overtuigd, dat hulp verlenen hier een bijzonder goed werk zal zijn, maar bij het vele, dat bij de geringe contributie, uit de kas van „Oost en West” moet worden gedaan, is als regel aangenomen, geen geldelijken steun aan personen te verlenen.
 Het is ons echter wel veroorloofd dien te vragen van de leden der Vereeniging. Wordt er door kleine of grootere giften een bedrag bij elkaar gebracht om in den eersten nood te voorzien, dan bestaat er kans, dat het aan onze commissie gelukt om middelerwijl een geschikten werkring te vinden voor de zoo bij herhaling zwaar getroffen.

III. Tooneelvoorstelling op 9 Januari 1904.
 Wij brengen in herinnering, dat de intekenlijsten voor de Tooneelvoorstelling ten bate der **Verpleging der meltaischen (de lepralijders) in Suriname** op 28 December a.s. moeten worden toegezonden aan den heer Joach-Kips Bilderdijkstraat 11.
 Intekenlijsten zijn nog te krijgen in ons lokaal, Laan van Meerdervaar 195.
 De stukken, die 9 Januari zullen worden gegeven zijn: de *Diplomaat van Scribe en Delavigne* en *Fluweelen handjes van Labiche*.
 Wij rekenen er op, dat een ieder zijn best zal doen om de voorstelling in alle opzichten te doen slagen.

IV. Van de Afdeling Rotterdam:
 Zaterdag 12 December trad voor de afdeling Rotterdam van de Vereeniging „Oost en West” op Dr. A. W. Nieuwenhuis, de bekende Borneo-reiziger, met een lezing over „Land en Volk van Centraal-Borneo”. Eene flinke kaart diende ter verduidelijking van wat spreker mededeelde, omtrent verschillende tochten in het onbekende binnenland van dit reusachtige eiland ondernomen, door Halier, Buttikofer, Molengraaf en hemzelf.
 Heeft dit weinig bekende en weinig bevolkte land uit een practisch oogpunt nooit veel belangstelling opgewekt, zoo veel te meer was dit uit een wetenschappelijk oogpunt het geval. De assistent-resident S. W. Tromp was de eerste, die er de aandacht op vestigde en deze heeft ook veel bijgedragen tot het voorbereiden en welslagen der eerste expedities in 1893 en 1894.
 Spreker gaf zeer interessante uiteenzettingen omtrent den toestand onder de volkstemmen aan de bovenrivieren en lichtte ze toe door een reeks lichtbeelden, maar meest zeer fraaie photographiën. Deze vertoonden beurtelings prachtige tropische landschappen en typen van de verschillende Dajaks-stammen en spreker gaf daarbij ver-

met enkele voorname betrekkingen werd nitzondering gemaakt.
 Evenmin als zoovele andere koloniën zal dan ook de West er zich op kunnen beroemen dat zijn volkplanters, uit velelei oorden der wereld meestal afkomstig, juist tot de elite behoorden. Een bekend man schreef eens uit Suriname aan een courant in Holland: „God nam een bezem en veegde 't vuil van de wereld in Suriname bijeen”. Een even weinig vleiedig oordeel over Westersche toestanden velde eenige jaren geleden een ex-generaal van Garibaldi, die mede had gedaan aan de verovering van Napels en na dien vrijheidsoorlog zijn fortuin in Demarara had gezocht — dit laatste zeer weinig tot zijn genoegen zooals bleek uit zijn verklaring, door hem afgelegd, toen hij van de vertrekkende mailboot voor 't laatst Georgetown zag, dat hij nu wel gerust sterven kon, omdat hij lang genoeg in 't vagevuur was geweest. En vermaard is uit lang geleden tijden de dichterlijke ontboezeming van den ex-Gouverneur van Mauritius (1742—1751), bij 't weer gaan tokkelen der snaren van een lier, die te lang had gerust:
 „Ik veeg na zooveel jaren
 De roest weer van mijn snaren,
 En grijp met stramme hand
 De liut weer van de wand,
 Ik heb mijn tijd versleten
 Bij slimmer dan de Geeten.”
 Gewis, dat oordeel is niet malsch, we zouden er toe kunnen komen een proef te wagen om er wat van weg te praten. Hebben die heeren niet gesproken onder den indruk van persoonlijke ervaringen en van een wat zwartgallig gestel? Vergaten ze niet, dat wij nergens in de wereld louter gave, rechtvaardige menschen vinden en menig eenzaam burger in 't meest bevoorrechte deel van 't beschaaft Europa zich ook wel eens een hard oordeel over de naaste omgeving heeft veroorloofd, een oordeel te doen denken, dat Sodom en Gomorra toch wel wezenlijk op dezen aardbol

scheidene wetenswaardige bijzonderheden ten beste, omtrent levenswijze, kleeding, gewoonten, versierselen, vermaken enz.
 Door die stammen, meest koppensnellers, werd zelf meermalen de wensch geuit, eene macht in te roepen, die alle veeten zou kunnen bijleggen, aan de eeuwigdurende twisten een einde maken, aan de grenzen de rust herstellen en het gevaar afweren van de steeds dreigende invallen van stammen uit het onder Engelschen invloed staande Serawak.
 Daarna gaf spreker een relaas van zijne beide tochten in Centraal-Borneo, eerst in 1896 om zich vertrouwd te maken met land en volk, waarbij hem zijn kennis van de geneeskunde uitstekende diensten bewees. Schaarschte aan voedsel dwong hem soms tot een maandenlang verblijf op ène plaats en gaf gelegenheid tot grondige studie. Twee jaar later werd zijn groote tocht dwars door Borneo gedaan, van het westen naar het oosten, de Kapoecap, van daarna over zeer hoge gebirgen naar het gebied van de Mahakkan en deze rivier af, naar de kust.
 Spreker schetste daarbij de onderhandelingen, die gevoerd en de voorzorgsmaatregelen, die genomen moesten worden, alsmede al de moeielijkheden en gevaren, die te voorkomen, te ontkomen of te overwinnen waren bij zijne jongste expeditie. Met waardeering sprak hij van de bekwaamheid en goede trouw van de Dajaks, die hem begeleidend dienstpersioneel vormden. Verder van de zorg voor de proviandering van hemzelf en zijn zo geleiders, voor wie levensmiddelen, tenten en allerlei benodigdheden voor verscheidene weken moesten worden meegesleept.
 Ten slotte bepleitte spreker de noodzakelijkheid van eene innemenging der regering, opdat eene administratie naar europeesch model, ingrijpende verbeteringen zou tot stand brengen en voor den handel nieuwe banen openen.
 Hij vond een aandachtig en hartig gehoor en overging totjuiching, terwijl Mr. D. Fock, de voorzitter der afdeling, hem ten slotte den dank der aanwezigen overbracht.
 J. v. d. S.

De Opium-regie.
 Uit den rijken voorraad, die de behandeling der Indische begroting in de Tweede Kamer ons ter bespreking aanbiedt, een greep doende, zullen heden onze beschouwingen het opiumvraagstuk betreffen.
 Dit is te splitsen in twee kardinale vraagpunten:
 1°. Heeft de opium-regie, zooals men zich dit bij de uitvoering voorstelde, het opiumgebruik bij den inlander doen afnemen of is niet eerder het omgekeerde het geval, zoals dit onlangs door den, daarvoor met gevangenis gestraften redacteur van het Bataviasch Nieuwsblad werd beweerd? Is het geen verkeerde maatregel den smokkelhandel in opium te bestrijden, door in de zoogenaamde verboden of gesloten kringen meerdere regie-kitten te openen en aldus voor den inlander het gebruik-maken van dit zoo schadelijk genotmiddel gemakkelijker te maken?
 2°. Is het voor de Regering aan te bevelen om te trachten in Ned. Oost-Indië zelf papaver te planten? En zoo ja! moet die cultuur zich dan beperken tot den voorraad, dien wij zelf noodig hebben, of moet ze zoodaanig worden uitgebreid, dat ze door export zeer winstgevend wordt en belangrijk meetelt onder de inkomsten (de middelen) bij onze koloniale huishouding van

te vinden zijn? Zoo kunnen en mogen wij vragen. Maar wij zullen dit wel, zonder al te veel pessimist te zijn, kunnen aannemen dat de kolonisten van vroegeren en ook van lateren tijd juist geen uitgezocht soort menschen waren. Koloniën waren een uitstekend toevluchtsoord voor hen die een nieuw leven wilden beginnen. Te ontkennen valt het echter niet dat er onder die fortuinzoekers soms heel raar volkje schuilde. Mijn ervaring strekt zich niet uit tot den tijd toen 't verkeer met die verre gewesten nog zooveel meer te wenschen overliet dan nu en toch spreken mijn eigen herinneringen ook van allerlei slag van menschen. Als ik die herinneringen raadpleeg, wat al zonderlinge en vaak droevige figuren rijzen er voor mij op. Niet weinigen zijn er onder die 't in de nieuwe wereld ook eens beproefden en 't er evenmin maakten als elders. Eerst den koning te rijk, omdat zij nu een betrekking hadden, een winstgevende zelfs, en aanvingen met een gevoel alsof zij er nu voor goed waren en daarop weldra aan 't sukkelen raakten. Menschen te zwak om op eigen beenen te blijven staan; te wispelturig om voet bij stuk te houden; te onbekwaam om te voldoen; te weinig gehard om weerstand te bieden aan de ongerieven van 't klimaat; gehuwd, en dan tobbede met eene vrouw die zich niet op hare plaats gevoelde en ook niet op hare plaats was; ongehuwd, maar niettemin een slachtoffer der vrouwen. Ik heb er gekend die te worstelen hadden met allerlei tegen-spoeden en daaronder niet recht wilden aarden, maar ook zullen dien het voor den wind ging en die toch eindigden met misère, omdat zij alleen konden varen voor stroom en in een kalm water. Ik heb sukkel zien komen, die in die eigenaardige wereld in 't geheel niet pasten; want dit is gewis dat, men moge in sommige opzichten in een kolonie beter kunnen slagen, het leven in de kolonie zeer strenge eischen stelt, o. a. deze dat een mensch wat op zich zelf kan staan en tenminste iemand is die zich redden kan, bestand tegen de ongenuegten van het leven en het klimaat. Ik heb anderen zien komen, die wel

Staat?
 Wat de eerste vraag betreft, wezen tal van sprekers, waaronder er ook waren van de rechter-zijde, er den Minister op, dat naar hun inzien de Indische Regering, wat de regie betreft, niet den juiste weg bewandelde en door hare maatregelen om den smokkelhandel te bestrijden, juist het kwaad van het opiumgebruik in de hand werkte. Duidelijk bleek de meening van sommigen, dat de zoo straks genoemde redacteur, de heer *Schellena* in de hoofdzak zijner akte van beschuldiging geen ongelijk had.
 Wel trachtte de Minister dit te bestrijden, door te zeggen:
 „De heer van Kol heeft gewezen op een toenemend opiumgebruik sedert de regie. Indien dat werkelijk het geval geweest was, zou ik zeggen, dat de regie een schandelijke misgreep geweest is. Maar het is niet bewezen — en het is mijns inziens niet te bewijzen — omdat niemand weet, hoeveel pacht- en smokkel-opium vroeger verbruikt werd.”
 Wij geven den Minister gaarne toe, dat die onbekende factor, *smokkel-opium*, ieder direct afdoend bewijs van vermeerdering van gebruik onmogelijk maakt, maar indirect is er toch veel wat daarheen wijst, dat er aan vermindering niet behoefte te worden gedacht.
 Duidelijk gaf Z.E. dan ook te kennen, dat hij persoonlijk het gedeeltelijk openen, der gesloten kringen niet kon goedkeuren, maar hij meende daarbij te moeten opmerken, dat de, z. i. onjuiste, anders moest worden toegeschreven, aan 't hant verkeer inzicht. Hij is er zeker van, dat de Indische Regering en de Indische ambtenaren even overtuigde bestrijders van het opiummisbruik zijn als de Kamerleden, die, wat de veroordeeling van het nut van den genomen maatregel betreft, aan de zijde van den Minister staan.
 Reeds meermalen hebben wij in ons blad gezegd, dat wij, op grond van inlichtingen, die wij tijdens het plan van invoering der regie van specialiteiten uit andere koloniën hadden gekregen, van die invoering, in de richting van beperking van het opiumgebruik, nimmer groote verwachtingen hebben gehad. Zonder eenigen blaam te willen werpen op de hoogere en lagere ambtenaren bij de regie, constateeren wij dan ook, dat ook zij menschen zijn, en dus gaarne zien — en ook zeker gaarne hebben, dat gezien wordt — dat hun beheer ook voor de Staatskas goede vruchten draagt; een argument, dat te meer gaat klemmen, als de Staatskas hulpbehoevend is.
 Het gedeeltelijk openen der gesloten kringen is immers van bovenstaande opvatting een zuiver gevolg. Men vindt het jammer, dat in die kringen het opiumschuiven toch niet kan worden belet, terwijl door den smokkelhandel de winsten voor den Staat verloren gaan en in de zakken der smokkelars terecht komen. Het is derhalve hier in de eerste plaats concurrentie, die men in het leven roept en nu zou het al een heel bijzonder geval zijn, dat door meerdere gelegenheid tot

wat mans waren en daaronder ook wel zulken die een eenigszins zonderling verleden achter zich hadden; zij gevoelden zich in de nieuwe wereld eerst best thuis, maakten het oogenschijnlijk goed en gleden toch allengs af, en dat eindelijk met een snelle vaart naar iets ergers, dan zij hadden willen ontloopen. Ik heb er ook zien komen, die niet te best waren, zulken die gezegd hadden: „Wij gaan er van door” en niet tot groot verdriet van de familie, die wat mee had geholpen om hen weg te krijgen. Men was van hen af. Jan was naar de West en dus ook naar een bestemming. Maar wat er van Jan werd kon men niet weten en wist men eerst later als de een of andere belangstellende 's mans laatste groeten overbracht.
 Wij hoorden zooveel dat iemand de kolonie had vergeleken bij een dorschvloer. Ik zou er in dat verband dan liever van zeggen dat hetgeen er op dien vloer wordt bijeenvergaard ook een hoop kaf is, maar ook met goed koren, goede, stevige graankorrels er in. En de wan is er, d. i. het leve zelf! Wat een groote massa stuift er straks weg! Waardeloos, om te worden vertreden en te worden verteerd. Maar wat er overblijft, omdat het van degelijker gehalte is . . . ? Zien wij 't even van naderbij.
 Wil mij echter, waarde lezer goed verstaan. Als ik zoo spreek van kolonisten, vroeger en later, die een kennis-making verdienen, dan meen ik volstrekt niet dat deze degelijke en eerwaardige personen allen groot en algemeen bekend zijn geworden. Ook zijn 't geen Croesusen, die de familie in 't vaderland doen waterdanden met de beschrijving hunner weelderige levenswijze. Neen, voor 't meerendeel althans, slechts knappe burgers, in een kleine betrekking misschien, vooral bij 't begin van hun koloniale loopbaan; niet onbekend met allerlei ontharingen; soms zelfs gedwongen het met het primitiefste voor lief te nemen en toch geslaagd, wijl zij volhielden en 't verstand of 't geluk hadden hun huiselijk leven goed in te richten. Het zij met de hulp van een Hollandsche vrouw, die de lasten zelf

aankoop, het verbruik van een artikel bleek af te nemen.

Ons standpunt in deze quaestie is, dat wij van de regie nimmer iets anders verwacht hebben, dan ze naar ons inzien, blijkt te zijn en ook wel zal blijven. De hoogere ambtenaren zullen, steeds in de weer moeten zijn om er ethisch en huishoudkundig beginsel van bestrijding van het opiumgebruik in te houden. Maar wij stemmen daarom toch niet in met het zeggen van den Minister, dat de regie dan een schandelijke misgreep zou zijn geweest, want ze heeft ons toch verlost van de vele bedroevende en zedenbederfende praktijken, die aan het opiumpachtstel onafscheidelijk verbonden zijn en van tal van onverdiende en voor de slachtoffers zoo diep treurige gevolgen, waaraan personen, die den pacht niet ter wille waren — meestal inlanders — voortdurend blootstonden.

En nu het tweede vraagpunt:
Bij de behandeling daarvan in de Kamer werd in herinnering gebracht, dat de afgevaardigde van Kol het eerste de eigen cultuur van papaver had ter sprake gebracht en van verschillende zijden werd gewezen op de onlangs verschenen brochure van Mr. van Geuns den redacteur van het Soerabajasch Handelsblad, welk boekje een overdruk is van artikelen, achtereenvolgens in genoemd blad verschenen.

De heer v. G. is een warm voorstander van het denkbeeld van Kol en na eerst te hebben aangehouden, dat in het verledene de mogelijkheid eener voordeelige papavercultuur in Oost-Indië reeds is aangeduid, geworden door verschillende proefnemingen en er op gewezen te hebben, dat in moeielijke financiële tijden ieder winstje helpt, stelt hij niet alleen voor om zooveel papaver te planten, als wij voor eigen opiumverbruik noodig hebben, maar ook om er eene winstgevende cultuur voor den uitvoer van te maken.

Hij besluit zijnen arbeid met twee en twintig stellingen, die te samen van de brochure een goed beeld geven, waarom wij ze woordelijk hieronder laten volgen:

I. Tegenwoordig, nu aan de cultuur van stapelproducten op den tropischen aardgordel een zoo groote uitbreiding is gegeven, dat reeds van sommige voortbrengselen overproductie bestaat, is het wenschelijk, een cultuur als van de papaver in te voeren, die, doordat zij aan bodem, klimaat en bewerking hooge en bijzondere eischen stelt, geen aan den afzet onoverwinnelijke uitbreiding heeft kunnen erlangen; zelfs er het tegendeel.

II. Deze wenschelijkheid is te grooter, wijl de Indische geldmiddelen dringend versterking behoeven.

III. De stapelbouw moet voor Indië nog steeds als de rijkste en geregeldst vloeiende bron van inkomsten worden beschouwd.

IV. De papaverteelt moet in hoofdzaak een staatsmonopolie zijn.

V. Waar echter van particuliere zijde de noodige waarborgen gegeven worden, kan tegen het drijven van een particuliere papavercultuur — die in verband met de eischen, welke zij stelt, slechts een betrekkelijk geringe omvang zal erlangen — geen overwegend bezwaar bestaan. Zoodat twee of drie jaren met den verbouw van papaver proeven zullen zijn genomen, definitieve plannen te ontwerpen.

VII. Met het nemen dezer proeven zal 's Lands Plantentuin het best kunnen belast worden.

VIII. Doordat het opium een hoog geprijsd marktartikel is, kan de inlandsche landbouwer voor het in te leveren product ruim betaald worden.

IX. De cultuur op groote schaal kan een uitkomst zijn voor streken, die met een vruchtbaaren bodem gezegend, doch ten aanzien van de bevoeling misdeeld zijn, en stapelcultures missen.

X. Daar op grond van vergelijkingen een groot deel van de Solovallei geschikt kan worden geacht voor de papaverteelt en dit gebied te rekenen is onder de sub IX genoemde streken, wordt dit allereerst in aanmerking gebracht.

XI. De cultuur in hooger gelegen streken zal, althans in groote complexen, niet mogelijk blijken, maar behoeft niet hoofde hiervan niet te worden uitgesloten. Aanbeveling zal het verdienen voor de teelt gronden te bestemmen, behorend tot het vrije staatsdomein en wel in 't bijzonder sommige voor de gouvernementsskoffiecultuur gereserveerde gronden.

XII. De invoering van de papaverteelt op een eiland in de Molukken moet, in hoofdzaak om agronomische redenen, worden ontraden.

XIII. Wanneer Zuid-Sumatra door een spoorlijn en door goede landwegen geopend en tot emigratie van Javanen derwaarts overgegaan zal zijn, zal daar waarschijnlijk met teregt een ruim areaal voor papaversaanplantingen aan te wijzen zijn.

XIV. De staatspapaverteelt zal vanwege het gouvernement moeten worden beheerd en gecontroleerd door inspecteurs, opzichters, onderopzichters en mantris; allen onder den chef van den dienst der opiumregie en papavercultuur.

XV. De cultuur in de vlakke taak moeten worden ingericht naar het voorbeeld van de tabakscultuur in de afdeeling Djember (inhuur der gronden met beding van het planten van papaver en levering van het product aan het gouvernement).

XVI. Waar de Javaan onder nauwgezette leiding, de tabakscultuur, even subtiel als die der papaver, tot haar recht weet te brengen, is twijfel aan zijn geschiktheid om papaver te planten, niet gewettigd.

XVII. De afstand van den grond en de arbeid daarop worden den inlandschen verhuurder vergoed door: 1o. een huursom, meer bepaald als vergoeding voor de overdracht grondrechten, en 2o. een zeker bedrag voor elke katie in te leveren ruw opium (becijferd in totaal op 75 gulden per bouw).

XVIII. In het midden van het papaverareaal zal een fabriek voor de voorloopige bereiding van het ruwe opium opricht worden.

XIX. Het hier te lande gewonnen opium wordt bestemd om te voorzien in de behoefte van de regie en de pachters, en voor het overige uitgevoerd, in hoofdzaak naar China, waar voor opium van goede kwaliteit een ruim afzetgebied aanwezig is.

XX. De netto-winst per bouw-aanplant wordt becijferd op 80 à 90 gulden, zoodat op een door den schrijver gestelden aanplant van (slechts) 25.000 bouws een zuivere winst kan worden gemaakt van 2 à 2½ miljoen gulden. Deze winst zal in sterker verhouding stijgen dan de oppervlakte van het beplante areaal (na verhouding minder uitgaven), zoodat de schrijver het mogelijk acht, zonder buitengewone inspanning, een jaarlijkse winst te maken van tien miljoen gulden.

XXI. Tegenover zulke cijfers vallen alle bedenkingen weg tegen de eventuele gevaren, aan de invoering der papavercultuur verbonden, welke gevaren bovendien wel zullen kunnen bezworen worden. Wie zich beroept op het verwerpen van de plannen van Du Bus de Gisignies (in 1827), vergelijkte vals, vermits de toestanden op Java op agrarisch, hydrographisch, economisch en politiek gebied in de laatste drie kwart eeuw zeer veranderd zijn.

XXII. Op het Opperbestuur en de Regeering van Nederlandsch-Indië rust de plicht in deze belangrijke zaak in allen gevalle proefnemingen te laten doen.

Wij kunnen ons voorstellen, dat het plan van Geuns veel aantrekkelijker heeft voor hen, die in Oost-Indië gaarne flinke maatregelen tot opbeuring van Java en betere ontwikkeling der Buitenbezittingen zouden toegepast zien, maar nog niet precies weten, waar de miljoenen van daan te halen, die daartoe zullen moeten dienen, zonder groote inspanning eene jaarlijkse winst van tien miljoen gulden! Daarmee zou immers het vraagstuk der buitengewone uitgaven, die, gedurende ettelijke jaren, dringend noodig zijn, om O.-Indië er boven op te helpen, volkomen zijn opgelost!

Hoe jammer dus, dat bij een nader beschouwen van de aan de hand gedane voorstellen, men al dadelijk tot het besluit moet komen, dat die tien miljoen en zelfs de 2 à 2½ miljoen zuivere winst van den ontworpen aanplant van 25000 bouws, nog niet zoo geheel zeker zijn en in ieder geval nog liggen in eene vrij verre toekomst.

Wel hebben, zooals wij dit reeds vermeldde, de vroegere aanplantingen in den tijd van du van den bergstreek te Tjibodas bewezen, dat de kansen goed zijn, doch ook de heer v. G., acht het niet geraden om alleen op grond daarvan, dadelijk te beginnen met het uitgeven van de belangrijke sommen, die noodig zijn om de cultuur flink op touw te zetten.

Hij wensch proefnemingen met de papavercultuur. En waar nu de Regeering de rol van opium-debitant reeds heeft op zich genomen — met het goede doel trouwens om het debiet te beperken — zal er zeker wel geen bezwaar zijn, dat zij tracht het daarvoor noodige opium zoo goedkoop mogelijk te krijgen en derhalve als er voordeel in zit, zich vrij te maken van de markt te Calcutta, door de papaver-somniferum zelf aan te planten.

Er ligt echter eene breede kloof tusschen dit practische middel van bezuiniging en de grootsche cultuurplannen voor de wereldmarkt!

Zoo dacht er, meenen wij, ook de Minister van Koloniën over, toen hij als werklank op hetgeen reeds door enkele Kamerleden was gezegd, het volgende antwoordde:

«Door eenige sprekers is de quaestie van Gouvernementssaanplant van papaver in Indië behandeld.

«Mijn eendoordeel daarover moet ik opschorten, tot dat ik alle inlichtingen daaromtrent uit Indië

minder! Misschien heeft die bezoeker reden om met welgevallen te zien op die jonge vrouw, die reeds jaren lang hier bijna zonder ooit uit te gaan haar huishoudentje bestuurt, hare kleinen verzorgt, den altijd bezigen man het leven gezellig maakt. Wel een kunst, om zoo opgeruimd te blijven, en werkelijk zoo vergenoegd te zijn, dat we in hun gezelschap, en in den omgang den ganschen dag niet bemerken, dat we hier zijn in een zeer eenzaam oord, zonder ander gezelschap voor de bewoners dan de eenvoudige bedienden en werklieden in de buurt, zonder andere verstrooiing dan een wandeling met de kinderen langs den eenigen en nog wel zeer primitieven weg, zonder eenige woelende dan die van te zijn in 't maagdelijk woud, buiten de mogelijkheid om van de wereld daar buiten wat te hooren dan eens in de week met een boot van de stad, en altijd slechts verwezen op elkander. Prijs met mij de vriendelijke, binnelijke vrouw die er in is geslaagd dit stil leven tot iets goeds te maken, tot een vreugde voor haar gezin, tot een schoon schouwspel voor wie er soms mogen binnentreden. Gelukkig de man, die het voorrecht had de eenzame jaren in het binnenland van Suriname zoo aangenaam te doorleven. Gelukkig de vrouw, die de goedheid, den tact, had om zelfs hier haar binnenhuisje tot iets liefs te maken. Dat zij dat, althans tijdelijk, hier zou vinden, dat heeft zij niet gedacht, toen ze Europa verliet en daar alles achter zich liet. Die kennis van vroeger, die nu nog wel eens aan haar schrijven, als zij haar daar eens zagen! ze hielden 't daar zeker niet uit. Maar zij wel. Zij weet welk een zegen zij is voor den man en hoe heeft ze haar kinderen lief!

Ik spreek van menschen, die in de kolonie goed zijn te recht gekomen. Er zijn ook wonder welgeslaagden onder, personen, die een belangrijke plaats in de Surinaamsche maatschappij zijn gaan innemen, zelfs naam hebben gekregen en ook inderdaad zich voor de kolonie verdienstelijk hebben gemaakt.

(Wordt vervolgd.)

TROPICUS.

«zal ontvangen hebben. Het geschrift van den heer v. G. is mij niet onbekend; ik weet, dat het in zeer ernstige beschouwing genomen is; «maar voorloopig wil ik wel mededeelen, dat ik «veerling roeping gevoel om export in opium te «gaan drijven. Ik acht dit een zeer verkeerde «richting. Al zou deze maatregel voordeelige voor «de schatkist zijn, er zou deze onmiskenbare «schaduwzijde aan verbonden zijn, dat men het «verband tusschen dit middel (de inkomsten van «den Staat door opiumverkoop) en de schatkist, «dat men in het wezen der zaak, zoo spoedig «mogelijk wil doen verdwijnen, weer sterker «zou maken.

«Ik meen hiermede, mij een eendoordeel in «deze voorbehoudende, mijn meening over deze «zaak eenigszins te hebben weergegeven.»

Bij het zeer gegronde bezwaar van den Minister zouden wij nog dit willen voegen, dat wij ook naar buiten een zonderling figuur zouden maken, wanneer het goed befaamde Nederland zijn heil moest gaan zoeken in Staatscultuur van het te recht beruchte verdoovingsmiddel voor de wereldmarkt.

Wij behoeven ons echter niet ongerust te maken, dat een beslissing in die richting in de eerste jaren noodzakelijk zal worden. Het zal ongetwijfeld nog geruimen tijd duren, eer eene cultuur, «die aan bodem, klimaat en bewerking hooge en bijzondere eischen stelt» na het noodzakelijke tijdperk van proefnemingen te hebben doorloopen, voldoende oplevert om in eigen behoefte voor regie en pachters te voorzien.

Waren wij de meening van den heer v. G. toegedaan, dat, wat hij noemt den stapelbouw, steeds moet worden beschouwd als de rijkste en de het meest geregeld vloeiende bron van inkomsten voor Oost-Indië, dan zouden wij het betreuren, dat om verschillende overwegende redenen van de kans op de rijkmakende papavercultuur voor uitvoer zal moeten worden afgezien. Zeer zeker onderschatten wij de groote waarde van den bloei der cultuur van stapelproducten niet, maar wij verheugen ons nog meer, wanneer op de katoenteelt en den ramesaanplant, de aandacht wordt gevestigd, die beiden aanleiding kunnen geven tot het ontstaan eener krachtige in O.-Indië inheemsche industrie. De tot nog toe heerschende opvatting, dat Javanen, Maleiers en verdere Oost-Indiërs steeds, per se, voor ½ landbouwers moeten zijn, zal daardoor plaats maken voor de ruimere opvatting, dat ook O.-Indië een land kan worden, dat grootendeels in eigen behoeften voorziet.

De landbouw blijve echter nummer één, ook wat betreft Regeeringszorg.

Wij treden over de details van het door den heer v. G. in zijn stellingen geleverde prospectus niet in discussie, omdat de uitvoering der plannen, onzen inziens toch nog wel eenigen tijd op zich zal doen wachten. Om trouwens met grond er over te kunnen oordeelen, zouden wij nog moeten doen, wat de heer van Geuns blijkbaar gedaan heeft, d. i. van de papavercultuur eene speciale studie maken.

Oost-Indische berichten.

Atjeh's noordkust. De Batang Hari-colonne. Merauke. Drijfriest. Vereenvoudiging in het leger. Ziekewaggon. Een kraanig werk. Alweer een tapiocafabriek. Een olie- en Boengkilfabriek. Vereenvoudiging in het leger. Oudheden. Sterilisatie van vruchten. Aanaasvezelstof. Westruim. Gouv. koffiecultuur ter Sum. Westkust. Cholera. Ceram. Herstellingen aan oudheden uit het Hindoe-tijdperk.

Atjeh's noordkust. Kapitein Colijn wordt door den gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden bedankt voor de zeer bijzondere diensten aan den lande bewezen, tijdens de waarneming van de betrekking van civiel gezaghebber te Lhō Seumawé; majoor Swart, eerst eenige dagen geleden bij keuze bevorderd tot den hoofdofficiersrang, zal als commandant van het 2e bataljon infanterie — in de Paseistreek gelegerd — en tevens als civiel gezaghebber in zijn plaats optreden.

Een tijdperk in de geschiedenis van dit gedeelte van Atjeh's noordkust wordt afgesloten, een nieuw vangt aan; het oude kenmerkte zich door veel strijd, door onrust bij vriend en vijand, door oorlogsbedrijvigheid met vele slachtoffers aan beide zijden; het nieuwe, dit zij de wensch van den schrijver der Atjeh-brieven in de Deli Ct. waaraan dit uitreksel is ontleend, moge zich leeren kennen als een tijdperk, waarin wij het zwaard uit de scheede en slagklaar houden, zonder het te gebruiken en waarin vrede en rust de landstreek tot bloei en voorspoed brengen.

Het volbrengen of althans een begin te maken met de uitvoering dezer moeilijke taak is thans opgedragen aan den majoor Swart. Moge deze taak hem niet te zwaar zijn en moge hij ook hier, evenals elders op Atjeh, lauweren inoogsten, al zullen deze moeilijk te plukken en eerst na een langer tijdsverloop merkbaar zijn.

Deze plotselinge verandering, waardoor een der woeligste afdeelingen in enkele weken tijd tot een gepacificeerde streek is geworden en waardoor het mogelijk werd om een land, waar men kort te voren zich niet zonder dekking buiten de bivaks durfde te wagen, thans reeds per fiets te doorkruisen, is dan ook alleen het gevolg van de terugkomst van Palma Polém en Radja Keumala gevolgd door de Geudongsche hoofden en T. Tji Toenoeng en anderen.

En toch zijn er nog vijanden en zelfs nog bende-voeren van betekenis, doch hun aantal is klein, hun aanhang verminderd, hun pleisterplaatsen zijn waarschijnlijk minder talrijk, hun moreel geschoot. Dit is thans merkbaar bij enkele der fanatiekste geestelijke tegenstanders n.l. bij Teungkoé di Paja Bakong en Teungkoé di Barat, die zich reeds gereed schijnen te maken om naar de Gajolanden te trekken. Of hun verblijf daar rustig zal zijn, valt wel te betwijfelen, want overste van Dalen is niet voor niets aangewezen om aanraking met de Gajó te verkrijgen en reeds thans is men bezig om het tracé voor een weg van uit Peusangan naar de Laut Tawar te zoeken. Onder leiding van overste van Daalen is luit. Watrin met 2 brigades marcheuses met dit werk belast en naar men wil staat in het voorjaar een groote tocht van dien hoofdofficier naar de Petimbang en Alas landen op het programma.

Doch om op nog overgebleven fanatiek terug te komen,

deze heeren schijnen ook nog ander voedsel noodig te hebben dan geestelijk en daartoe doorkruisen enkele benden om inzamelingen te houden voor den tocht naar de Gajo, doch hierbij zijn zij niet gelukkig, want terwyl den 22sten October Banda Sjam, het eenige nog vijandelijk lid der Seuleuma'sche oeloebalangs-familie, en de adellijke partij bij T. di Barat vertegenwoordigde, gevangen werd genomen, werd een paar dagen later een zijner benden door een sectie onder luitenant V. Vuuren overvallen, waarbij 6 doden met 5 geweren in onze handen vielen.

Als voornaam hoofd noemt schrijver van het Raad Lhō, een der leden van de Lhō Seumawé'sche oeloebalangs-familie. Doch ook hij heeft reeds de wijk genomen naar meer afgelegen streken en bevindt zich thans aan de Djamboe Aji, waar de thans tot z luitenant benoemde Christoffel een schuilplaats van hem ontdekte bij Semendjé. 't Is thans uit met de bekende Atjeh-telegrammen „Colijn doodt en Christoffel... geseuvelde in handen" want Colijn treedt thans tijdelijk als divisiecommandant bij de marechaussee in Padang-Tidji op, terwijl Christoffel naar de divisie te Samalanga terugkeert.

Verder in het Westen van de afdeeling is alles rustig. T. Radja Itam van Beurengang en T. Ben Sabé, kedjoero van Boeloe Blang Ara, kwamen na het algemeene gevecht voorbeeld eveneens in onderwerping, slechts kedjoero Ali, broer van T. Pang Sawang blijft ons daar als vijand over. T. Radja Itam onderwierp zich, nadat luitenant Brewer hem den 18en Oct in de Boeloeh-streek overvallen had.

Dit is eigenaardig en een bewijs voor de deugdelijkheid der methode van het voortdurend patrouilleren en opjagen, dat bijna alle hoofden zich komen melden nadat zij te voren hun schuilplaatsen overvallen waren. Verteldt de schrijver hierboven van Radja Itam en in een vroeger brief van Polém en Radja Keumala, thans kan hij dergelijke mededeelingen omtrent de Geudongsche hoofden omtrent den thans sukkelenden wettigen oeloebalang T. Tji en zijn, in naam onverzoonlijken broer T. Radja Menkoeta.

Op den 11en bij Sara Maba en den 15en September bij Nenheu werden deze beide hoofden in hunne schuilplaatsen overvallen door eene patrouille uit het Geudong onder commando van luitenant van Rijn, die den 21en d.a.v. meldde zij zich met 200 volgelingen bij de bestuur; in het geheel werden in de maand September te Geudong ruim 400 passen uitgereikt.

Overal toenadering dus en toch worden zij niet zoete woorden gelijmd of al te voorkomend behandeld, dit blijkt o. a. uit den eisch aan T. Tji Toenoeng gesteld (T. Tji Toeloeng, of T. Tji Moeling, zijn namen. waarmee dezelfde persoon n.l. T. Tjoet Moehanna broer van den oeloe-balang van Keurentoi aangeduid wordt).

Die eisch luidt: „het inleveren van 35 repetereergeweren M. 95,25 andere achterlaad- en 50 voorlaad-geweren \$ 5000 te storten". Als verontschuldiging, dat daaraan boven geen boete aan dit ex-bendehoofd werd opgelegd, werd medegedeeld, dat het landschap Keurentoi reeds met betaling van een som van \$ 25000 gestreekt was, waarvan jaarlijks door het innen van verhoogde rechten ruim 1/5 afbetaald werd. Deze boete werd geëischt na de noodlottige overval van de colonne de Kok, waardoor T. Tji Toenoeng in het bezit kwam van 37 onzer geweren.

Van de onderwerping van T. Tji Toenoeng worden nog enkele bijzonderheden medegedeeld, vooral omdat hij een grooten rol heeft gespeeld in de belangrijke affaires in de Kerti-streek, doch ook om hij thans bij kennismaking gebleken is te zijn een sympathiek persoon, flink in houding en postuur, in zijn wijze van optreden, 't is wellicht jammer dat niet de plaats van zijn broer, den oeloebalang van Keurentoi, kan innemen.

Reeds enige weken voor zijne onderwerping, terwyl die der Geudongsche hoofden nog hangende was, kwam T. Moeda Dalam van Matang Raja aan den civiel gezaghebber vragen of hij zich met T. Tji Toenoeng verbinding mocht stellen. Veel antwoord werd hem niet gegeven, doch wel liet Colijn doorschemeren, dat hij o. a. inlevering van alle repetereergeweren zou eischen. Hierin zat voor T. Tji de groote moeilijkheid, want blijkbaar hield hij zich zelf bij zijne benden op, was meestal slechts door 3 of 4 volgelingen omringd. Thans wilde hij trachten al zijne kawns bijeen te krijgen en dan met allen te gelijk in onderwerping komend hij dit niet, dan zouden wellicht de bezitters repetereergeweren, of hunne wapens verkoopen of zich andere vijandelijke hoofden aansluiten.

Het plan mislukte echter want voor dat hij de meeste zijner volgelingen verzameld had, werd zijn vroom stand van zijn voornaamste volgelingen door een misstand op gevat en naar dat bivak gebracht.

Wel gelaste Colijn direct onder borgtocht de inderheidstelling dezer vrouwen, doch niet dan nadat T. Mentiga, de vrouw van T. Tji Toenoeng, links en rechts meegedeeld had, dat haar man zich zou komen onderwerpen en dat men haar dus vrij kon laten. Ook luitenant T. Moeda Dalam ten bewijze van zijne goede wils, nemens een 2-tal repetereergeweren M. 95, benevens rentjong en de pedang van dat bendehoofd ingeleverd. Kort daarop meldde zich T. Tji Toenoeng, begripvol dat hij niet meer lieden om zich vereenigen zou.

De resultaten vielen echter nog meê, want reeds dadelijk werden nog 16 van onze nieuwe geweren en Beaumont's ingeleverd.

Voornamelijk is dit hieraan te wijten, dat gelijklijk in onderwerping kwam Teungkoé Jit, een zoon van Teungkoé Hadji Tjoet Manja, het hoofd van de Moedi-liangsche oeloma-familie, die zich eveneens meldde.

Teungkoé Jit was bendehoofd en had 20 geweren M. 95 van T. Tji Toenoeng in gebruik.

Ten slotte maakt schrijver melding dat het in de Lhō Seumawé'sche al dadelijk vreedzamer gaat uitkomen, nu reeds wil men transporten het binnenland in te loopen zonder dekking naar de Boeloehstreek en de trein naar Geudong vertrok reeds eenige malen zonder dekking. In Pedie blijft de toestand echter dezelfde.

De Batang Hari-colonne. Van den resident van Palembang is onder dagtekening van den 9en d. v. v. volgend telegram ontvangen:

Assistent resident Djambi ging van Telok Kajoe Poedjo over Tandjong en Beneden-Djoedjoehaan naar Redjoeh (Tebou). Doesoens tusschen eerstgenoemde plaatsen niet geheel bevoend, overigens boven Batang Hari rustig.

In Beneden-Djoedjoehaan hoofden en bevolking gezind. Den 30en October werd een patrouille van Limboer (Boven-Tebou) naar Boven-Boenggo bij passeerend Boven-Oelè door bende ongevener tien man beschoten, waardoor 1 amboineesch fuselier zwaar werd gewond. Zelfde bende beschoot den 1en November Tebing (Tebou) (Boenggo), waar patrouilles uit Rantau Pandjang (Tebou) en Moegara Boat bivakkeerden. Hoofden Ajer leverden beruchten roover Panglima Mioen uit.

Merauke. Aan de Javaabode ontleenen wij het bericht dat de toestand aan de Zuidkust van Nieuw-Guinea door de regeering, voorgelicht door haren vertegenwoordiger aldaar, reeds zoo gunstig wordt ingezien, dat de militaire bezetting van Merauke eerstdaags zal worden

opgeheven en vervangen door een korps gewapende politie-dienaren.

Ook de bezetting van Seroway, ter Oostkust van Sumatra, zal binnenkort worden ingetrokken.

Drijfriest. Aan de jongste aflevering van *Teysmannia*, ontleent wij wederom het een en ander betreffende drijfriest in Siam en wel uit eene nota van den nederlandschen consul te Bangkok. Khao Na Muang, drijfriest of veldrijst, is eene rijstsoort, inheemsch in Siam en geteeld in Cambodja en Cochin China, die speciaal op diep getundeerde gronden groeit en zich op zeer merkwaardige wijze aan de locale toestanden aanpast heeft.

Na een zeer oppervlakkige grondbewerking wordt deze rijst op velden zelf uitgezaaid, welke velden gewoonlijk niet door dijkes in kleinere veldjes verdeeld worden. Soms zijn er reeds te veel water op de velden staat, om uit te zaaien, worden de korrels in kleine, met een stok gemaakte, pootgaten uitgelegd, welke met den voet dichtgetrapt worden.

De padi ontkiemt en groeit dan snel; gedurende de tijd van krachtigen groei wordt dikwijls een groei van 5 cM. per dag aangegeven. Indien nu het water niet sneller wast dan de padi groeien kan, kan de plant eene inundatie van zelfs 3 à 4 M. verdragen, daar de stengels zoo lang worden, dat de top en de bladeren van de planten steeds boven water blijven.

De stengels nemen onder den invloed van wind, stroom en hun eigen gewicht een hellenden stand aan, doch de top richt zich weder naar boven.

Wanneer de overstroming zeer diep is, en de planten een zeer schuin stand aannemen, kunnen de stengels zeer lang worden, zoodat een lengte van 6 à 8 M. geen uitzondering is. Wanneer het water niet hoog rijst, groeien de planten als een krachtige soort gewone padi. Een andere eigenaardigheid van de plant is, dat uit de knoopen nieuwe wortels en ook nieuwe stengels tevoorschijn komen. Deze wortels bereiken echter niet den grond, doch trekken het voedsel alleen uit het water.

Bij een bijzondere soort die in zeer diep water groeit, ontwikkelen de oorspronkelijke stengels en wortels zich slechts zeer weinig en blijven slechts bewaard, om als een soort touw van een anker te dienen, waardoor de plant op haar plaats gehouden wordt, terwijl de voedselopname bijna uitsluitend afhankelijk is van de wortels die zich uit de knoopen ontwikkelen en zich met het water alleen voeden.

Het mag terloops opgemerkt worden dat deze feiten van groot belang zijn met betrekking tot de functie van water bij de rijstcultuur en dat zij de meening bevestigen dat rijst voor zijn voeding en groei niet zoo zeer als andere granen afhankelijk is van den bodem en de daarin vervatte voedzame bestanddeelen en humus als intermediair, doch rechtstreeks de in water aanwezige bestanddeelen kan verbruiken. Zij dragen er ook toe bij te verklaren, hoe het mogelijk is dat goed bevoede velden, jaar in jaar uit een goeden opdoogst kunnen leveren, zonder zichtbare teekenen van achteruitgang.

De rijstsoort „Na Muang” wordt gewoonlijk geweid en als het water nog niet gedaald is, wanneer de oogst rijp is, ook geogost in booten. In dit geval verbruiken risschen dikwijls een groot deel van den oogst.

Er zijn snel en langzaam rijpende en ook kleefsoorten van „Na Muang” rijst.

De oogst mislukt dikwijls gedeeltelijk of geheel, wanneer het water te snel wast, zoodat de planten er geheel onder komen, of als het water daalt, vóór de aren gevormd zijn en rijp kunnen worden.

De oogst is zelfs onder gunstige omstandigheden belangrijk kleiner en van minder kwaliteit dan die van gewone rijst.

Ziekenwaggons. Volgens de *Preangerbode* zijn aan de werkplaatsen der S. S. ziekenwaggons gemaakt, die aan alle eischen voldoen en eerstdaags in de circulatie komen.

Men vertelt veel goeds van die waggons, die zoo ingericht zijn, dat er een ruime plaats is voor de te vervoeren zieken, voorzien van rustbedden enz. terwijl een ander gedeelte, minder ruim is, bestemd voor de geleidsters of verpleegsters der zieken.

Bovendien is de wagen uitstekend geventileerd.

Een kraanwerk. Uit Bangkok werd aan het *Ser. Hbl.* een belangwekkend verslag toegezonden, getiteld *General Report on Irrigation and Drainage in the Lower Menam Valley*, bij J. Homan van der Heide, engineer of the waterstaat of Netherlands India, temporarily placed at the disposal of the Siamese Government. [Algemeen verslag omtrent de bevoeding en drooglegging van de Beneden Menamvallei, door J. Homan van der Heide, ingenieur bij den waterstaat in Ned. Indië, tijdelijk ter beschikking gesteld van de siamesche regering.] Het werk is in quarto uitgegeven op last van den minister van landbouw in Siam, Chow Phya Devesr Wongse Wiward, en telt 149 bladzijden, terwijl er een kaart van het onderzochte gebied aan is toegevoegd.

Van praktisch belang is misschien de mededeeling dat de ingenieur Homan voor den dienst in de Beneden Menamvallei noodig acht: 1 directeur generaal; hoofd-ingenieur; 5 sectie ingenieurs; 10 uitvoerende ingenieurs; 20 opzichters (over seers); 10 onderopzichters en 30 werkbazen. De tractementen moeten volgens hem resp. zijn 2200, 1500, 1200, 700, 250, 100 en 80 ticals. Niet onwaarschijnlijk dat indische waterstaatsambtenaren bij de werken in de Beneden Menamvallei emplooi kunnen vinden! Wij hebben er immers toch te veel??

Alweer een Tapiocafabriek. Te Tajoce in de afdeling Djoewana van de residentie Semarang is een tapiocafabriek opgericht door een naamlooze vennootschap, welke statuten men in de *Java Ct.* vindt. De deelhouders zijn Chinezen, die te zamen 30.000 gulden in de zaak hebben gestoken.

Een Olie- en Boengkilfabriek is gevestigd te Semarang onder de aanduiding „Olie- en Boengkilfabriek Pontjol”; zij werkt met een kapitaal van 100.000 gulden, verdeeld in 200 aandelen à 500 gulden, waarvan zijn 20 genomen door Soemans Emigratie-, vendu- en commissiekantoor en 140 stuks door Lie Soei Tjien.

Vereenvoudiging in het leger. Dat men ook in het leger den weg van vereenvoudiging op wil, blijkt uit het streven om alle diensten, die de tactische vorming van den troep in den weg staan, zooveel mogelijk te beperken. Zoo wil men thans de vivres niet elke tien dagen doch slechts 2 maal 's maands laten inslaan. Tevens zal worden bepaald dat die diensten niet langer onder toezicht der officieren van de week, doch alleen onder dat van een kapitein en een luitenant-kwartiermeester zullen worden verricht, zoo schrijft men in het *Bat. Nbl.*

Oudheden. Naar men aan het *Ser. Hbl.* mededeelt, zijn in het Tjikalgberge, tusschen Toempang en Malang, op 4 M. diepte de overblijfselen van een pendoppo gevonden, klaarblijkelijk bij den bestaanden tempel behoorende; terwijl in het Singosarische twee Hindoe-beelden zijn ontdekt, naar men meent, Ciwa en Wishnoe. Het laatste beeld heeft acht armen.

Sterilisatie van vruchten. Uit Buitenzorg schrijft men aan het *Bat. Nbl.* dat voor een talrijk, grootendeels uit dames bestaand auditorium, dr. Mohr een causerie heeft gehouden over sterilisatie van vruchten. Bij wijze van inleiding werd in het algemeen nagegaan, aan welke voorwaarden geconserveerde voedingsmiddelen dienen te voldoen: behoud van reuk en smaak, geen bijmaakjes, groote houdbaarheid, geschiktheid voor transport. De gebruikelijke methoden, zoowel de meer primitieve als de in het groot toegepaste, werden vervolgens aan deze eischen getoetst.

Een systeem van den laatsten tijd, in Holland door den heer Dan. de Clercq aangewend, maakt gebruik van verschillend gevormde, stevige glazen flesschen met afgeslepen bovenrand, die door een caoutchouc ring en een deksel van dik glas gesloten worden. De vervaardiging der flesschen is in Duitschland gepatenteerd. Het steriliseeren geschiedt door verhitting onder water, in ketels, die natuurlijk voor een willekeurig aantal flesschen in te richten zijn; een beugel houdt het deksel tijdens de verhitting op zijn plaats. Is het proces afgevoerd, dan licht men de flesschen gezamenlijk uit het water en laat ze afkoelen, het deksel wordt er van zelf vast opgezogen, de beugels kunnen verwijderd worden. Toevoeging van suiker aan te conserveeren vruchten is onnoodig; wel is het voor sommige vruchten, althans wanneer ze voor transport bestemd zijn, wenschelijk de flesch met water of met slappe suikeroplossing aan te vullen. De bewerking is dus zeer eenvoudig; de door den heer Mohr medegebrachte toestellen eischen weinig verklaring, en voorkomen, geur en smaak van de mede aanwezige hollandsche vruchten — meer dan een jaar oud — bezwende de doelmatigheid der methode. Zij is dan ook niet alleen voor vruchten, maar ook voor groenten, vleesch, visch, kortom voor allerlei voedingsmiddelen in gebruik en de spreker wees er op dat de flesschen ook in de huishouding goede diensten kunnen bewijzen. Een groot voordeel is daarbij dat ze zeer gemakkelijk te reinigen zijn.

Even goed als voor hollandsche, zou nu, meende de heer Mohr, voor vele indische vruchten het nieuwe systeem een uitstekend middel kunnen blijken om, in 't groot aangewend, een export in het leven te roepen, die voor de ooftteelt hier te lande, een nieuwe bron van inkomsten openen zou. Men kon dan de flesschen gevuld laten uitkomen en gevuld terugzenden, zoodat de verpakking feitelijk niets kostte. Vooraf zou men langs experimenteelen weg de speciale eischen leeren kennen, die elke vruchtsoort bij sterilisatie stelt. Het is toch duidelijk dat de gevorderde graad en duur der verhitting en andere bijzonderheden afhankelijk zijn van de eigenschappen van het bewerkte materiaal. Een reeks voorschriften, zooda die voor de in aanmerking komende hollandsche producten reeds bestaat, zou men dus ook voor onze vruchten moeten samenstellen. Proeven die de heer en mevrouw Mohr in deze richting namen, leverde ten deele reeds gunstige uitkomsten. De spreker onderstelde echter dat ook bij anderen wel belangstelling in dit onderwerp zou gevonden worden, voorbij bij dames, onder wie er velen zijn, die op soortgelijk gebied reeds ervaring bezitten. Zelf stelde hij zich gaarne beschikbaar voor het geven van inlichtingen en het verleenen van medewerking. Na een dankbetuiging, namens de aanwezigen door den heer Wigman tot den spreker gericht, toonde nog menige vraag of opmerking de belangstelling, waarmede diens mededeelingen waren aangehoord.

Ananasvezelstof verkregen uit den bast der ananasplant, wordt op de Philippijnen veel gewonnen, doch uitsluitend voor buitenlandsch gebruik. Er worden zeer fijne weefsels van gemaakt, die eenige overeenkomst hebben met de stof, die gebruikt wordt bij het builen van het meel. Hoewel licht, is het ananasweefsel, op de Philippijnen *pina* genoemd, zeer sterk en laat zich goed wassen. De vrouwen van die eilanden maken er kleedingstukken van met zeer wijde mouwen en er worden ook korte mannenhemden van gemaakt, die over de broek heen gedragen worden.

Bij de gemakkelijheid, waarmede in vele streken van onzen archipel de ananas verbouwd wordt, verdient de ananasvezel zeker ook hier bijzondere aandacht, zoo lezen wij in het *Bat. Nbl.*

Westrumiet. Wij ontleenen aan de *Locomotief* dat een ingenieur van B. O. W. ten bureale van de *Javabode* is geweest om eens te informeren naar een bericht in de *Straits Times* betreffende een besproeiing der wegen middels Westrumiet, een chemisch opgeloste petroleum.

De *J. B.* had zoo eventjes er op gewezen dat deze nieuwe wijze van wegbesproeiing de aandacht der B. O. W. wel waard was, en werkelijk kwam den volgenden dag iemand van dat lichaam voor nadere bijzonderheden.

Een verblijvend teeken is die belangstelling in de middelen om Insulindes hoofdstad van stof en vuil, van bacteriën en ziektekiemen te bevrijden.

Het is te hopen, dat het westrumiet waarlijk afdoend en practischer dan de petroleumproef zal blijken en zoo ja, dat het ook zal worden toegepast.

Gouv. koffiecultuur ter Sumatra's Westkust. Van den oogst van het loopende jaar, begroot op 980 picols Padangkoffie in de Padangsche Benedenlanden, was op einde September jl. reeds 725 picols in de inkoopkhuizen geleverd.

Van den oogst in de Padangsche Bovenlanden, geraamd op 22000 picols P. koffie en 1250 picols Liberia koffie was op genoemden datum reeds geleverd 16304 picols P. koffie en 1220 picols L. koffie.

In Tapanoeli, waar de oogst begroot is op 4736 picols P. koffie en 225 picols L. koffie, was toen bereids daarvan in de inkoopkhuizen ingeleverd 3078 picols P. koffie en 210 picols L. koffie.

Van den geheelen oogst ad 27716 picols P. koffie en 1475 picols L. koffie was op ultimo September dus reeds binnen: 20107 picols P. koffie en 1430 picols L. koffie, zoo meldt de *Sum. bode.*

De cholera. Uit Batavia wordt aan de *Locomotief* gemeld dat de cholera-gevallen te Tandjong Prieok talrijker worden en de meesten een doodlijk verloop hebben.

Ceram. Iemand, die langen tijd in de Molukken heeft gewoond en door een herhaald verblijf op Ceram dit eiland goed meent te kennen, geeft daarvan de volgende beschrijving, zooda in de *Javabode* wordt gemeld: „In vruchtbaarheid behoort het niet voor Java onder te doen; enkel de prachtige hout- en uitgestrekte sagoboschen vertegenwoordigen een groot kapitaal. In den Compagnies-tijd was het eiland overdekt met kruindageluiden. Het klimaat is er bijna overal zeer gezond en de bodem voor koffie en tabak zeer geschikt. Maar het land is bijna niet bewerkt en de weinige bewoners, die geneerlei belasting opbrengen en geen herendiensten verrichten, zijn nu in bovendien zeer lastig, zoodat voortdurend militair machtsvertoon noodig is om hen tot rede te brengen. Koppen snellende Alfoeren nagezondert is het binnenland geheel onbewoond; in de westelijke helft bestaat nog steeds het geheimzinnige Kakiilan-verbond, dat zijne leden o. a. verbiedt steenen of zelfs duurzame houten gebouwen te bouwen, ten einde elk oogenblik gereed te zijn, het zeestrand te verlaten voor

de ontoegankelijke wildernis. Doordien elke kampong zijn eigen radja of regent heeft, ontbreekt een centraal indisch gezag, dat voor eventuele gebeurlijkheden aansprakelijk kan worden gesteld. Bovendien worden javaansche emigranten gehaat met een waren rassenaat, zoodat particulieren, die met javaansche kolies zouden willen werken, daar zeer op hun hoede moeten zijn.

Zonder ingrijpende en kostbare maatregelen zal de stand van zaken daar niet spoedig veranderen. Op de andere eilanden in de buurt zijn niet zoo vele schadelijke elementen, maar in zekeren zin geldt voor hen hetzelfde als voor Ceram. Zij mogen „braakliggende goudmijnen” zijn, maar nog zeer veel moet gebeuren, eer zij voor de particuliere industrie een nuttig en loonend arbeidsveld kunnen worden.”

Herstellingen aan ondheden uit het Hindoe-tijdperk. Reeds sedert eenige maanden bevindt zich de heer H. L. Leijde Melville, opzichter bij den dienst van Kunsten en Wetenschappen, tijdelijk te Singosarie, ten einde toezicht te houden op de werkzaamheden aan de herstellingen van de Tjandje en der beelden in de desa Tjoengkoep, zegt de *Ser. Ct.* Men is thans zoo ver gevorderd dat de Tjandje nu geheel ontdaan is van struiken en onkruid, die sedert tal van jaren daarop en er om heen gegroeid zijn, waardoor het gevaarte van lieverlede zijn trotsch aanzien heeft herkegen. Volgens bevelen van genoemden opzichter is het zeer te betreuren dat niet reeds een 10 à 20 jaren te voren aan de restauratie is begonnen geworden, waardoor het te verrichten werk minder gevaar zoude opleveren en de kosten veel geringer zouden kunnen geweest zijn dan thans, nu daarvoor f 70 mille is uitgetrokken, welk bedrag geacht wordt voldoende te zijn tot en met ultimo 1903.

Hoewel het gevaarte thans, van een afstand gezien, aan het oog nog onttrokken wordt door daaromheen geplaatste bamboe-stellingen, kan men er langs gaande, bespeuren dat in één der alkooven een kolossaal steenen beeld zich bevindt, dat van het hoofd schijnt te zijn beroofd.

Dit beeld moet opgeheven en in zijn vorige houding worden teruggebracht; een karrewegje dat alles behalve benijdenswaardig is, gegeven de omstandigheid dat de losse steenblokken die het gewelf der alkoof vormen, zoodanig uit hun verband geschoven zijn, dat oogenschijnlijk de geringste duw of onvoorzichtigheid genoeg zoude wezen om al wat daaronder is, te vermorzelen. Wij vertrouwen echter op de reeds herhaaldelijk aan den dag geleide bekwaamheid en energie van den heer L., dat hij een dergelijke catastrofe zal weten te verhoeden en ook op zijn gelukkig gesternte, dat hem een goeden afloop der werkzaamheden moge waarborgen.

Van Tjoengkoep, een binnenweg volgende, welke uitloopt op Wonodjatie, kan men een met bamboe en klapperboomen begroeid terrein zien, dat eenigszins oploopt en waarop brokken bewerkte steenen op padas verspreid liggen; het wil menigeen toeschijnen, dat daaronder nog een tjandje of iets dergelijks verborgen kan liggen. De omstandigheid, dat daar vlakbij een inlander woont, die uit den grond, waar hij zijn woning heeft staan, sedert jaren reeds een groote hoeveelheid steenen, roode zool als blauwe, (grijze), welke niet anders dan uit den Boedhatijd kunnen afkomstig zijn, heeft gedolven en te gelde gemaakt heeft en nog maakt, wettigt, dunkt ons, het boven geuit denkbeeld, dat of onder dien grond of het daaraan belendend terrein wellicht nog eenige tjandje's verborgen zijn.

Nu de chineseke kerf vertelt dat bedoelde inlander op het erf (of er onder?) een steenen beeld verborgen houdt, — althans hij houdt een ieder, die er naar informeert, op een afstand, — zou het wellicht gewenschte zijn eens achter de waarheid te komen. Verbeeldt U eens dat daar een gelijke ontdekking werd gedaan als voor jaren het geval is geweest op Prambanan, waar toen in 1888 slechts 4 tjandje's stonden en een tiental jaren later een heele verzameling daarvan, na gedane uitgraving, te voorschijn kwamen.

RECLAMES.

Abonnement geldig in

BERLITZ

meer dan 170 steden

SCHOOL

ALLEEN

Noordeinde 119 a

Gewaarschuwd wordt tegen arglistige nabootsing

ALLE MODERNE

TALLEN

Onderwijs Vertalingen

DAME FRANÇAISE!

Offre des leçons de conversation à 5 florins par mois, 2 leçons par semaine, plusieurs élèves réduction. Cours spéciaux pour dames et jeunes filles. Prière d'écrire ou de s'adresser de 2-4 de relevée

Jacob v/d. Doesstraat 41.

West-Indische Berichten.

In nummer 20 van den loopenden jaargang van ons blad ontleenden wij het een en ander aan een onderhoud, dat de heer C. P. Rier aan de *Line of Virginia* toestond bij zijne reis naar de Vereenigde Staten, waar hij als leeraar der eerste baptistische gemeente in Suriname werd ingezegend.

De heer Rier is nu onlangs in de kolonie teruggekeerd en leidde den 15en November l. eene godsdienstoefening in het gebouw zijner gemeente, waarbij hij ook verslag deed van zijne reis en van al het wonderbaarlijke, dat hem ginds over den oceaan had getroffen. Vooral moest het hem natuurlijk opvallen hoe de neger, in onze kolonie nog zoo achterlijk gebleven, zich daar ginds tot een hoog standpunt had weten op te werken. Hij weet dit aan den rassenstrijd in Amerika, die de zonen van Cham noodzaakte tot samenwerking om den strijd om het bestaan met succes te kunnen voeren. In Suriname kende men geen rassenstrijd, maar was het 't gemis aan een deugdelijke opleiding dat den neger belette een hooger standpunt in te nemen. Hoezeer nu, zonder moeite voor de negerkinderen van Suriname in Amerika een academische opleiding ware te verkrijgen, meende de heer Rier dat de surinaamsche neger, uit liefde voor het Oranje-huis, geen gebruik van die gelegenheid om zijne kinderen te ontwikkelen mocht maken, in het vaste vertrouwen, dat Nederland ook evoengoed voor Suriname's zonen in de naaste toekomst zou zorgen.

Als dit, voor zulk een kleine gemeenschap als Suriname, wat al te hoog strevend vertrouwen nu maar niet beschaamd werd. Wij zouden zulks met vrij wel wiskunstige zekerheid wagen te voorspellen.

In de zitting van den 13en November l. l. deed de Koloniale Raad van Suriname eenige onderwerpen af. Met algemeene stemmen, op 2 na, die van den heer Libertador Ellis en een ander, die niets gevoelden voor de billijkheid, waarop de verordening gegrond is, die met afwijking van de bepalingen der anti-vreemdelingen-verordening der „United States Mining Company” het recht van ontginning van delfstoffen op een perceel domeingrond toekent, werd die verordening aangenomen.

Op de ontwerp-verordening, houdende nadere bepalingen ten aanzien van het houden van en deelnemen aan hazardspelen waren door den heer Coutinho twee amendementen ingediend. Met het eerste der amendementen werd beoogd onderscheid te maken tusschen *loterij* en *hazardspel*, door de deelnemers aan loterijen als getuigen te roepen om het strafbare feit te constateren, terwijl deelneming aan hazardspel op zich zelve een strafbaar feit zou daarmstellen.

De procureur-generaal als gedelegeerde van het gouvernement ontried de aanneming van dit amendement evenals van het tweede, waarbij de, in het ontwerp aan den procureur-generaal toegekende bevoegdheid voor Paramaribo zou worden overgedragen aan den kantonrechter aldaar.

Bij stemming over de amendementen staakten de stemmen, zoodat de stemming daarover en over de ontwerp-verordening tot de volgende zitting moest worden uitgesteld.

Wij ontvingen van het departement van koloniën het ter Algemeene Landsdrukkerij alhier verschenen rapport betreffende de, door den heer J. Havelaar in opdracht der regering in het einde van 1901 ondernomen reis naar de kolonie Curaçao, welk rapport door den minister van koloniën van de noodige kanteekeningen werd voorzien, die de waarde van het boekje niet weinig verhoogden, wijl aldus, niet onnoodig, een tot den laatsten tijd bijgewerkt geheel wordt verkregen.

Niet bepaald storend maar toch in een, door een onzer regeringsmensen van zijne opmerkingen voorziene publicatie zeker niet op hare plaats, zijn de druk- en taalfouten, die men in het werkje aantreft, zooda o. a. op blz. 46, waar het verleden deelwoord „beschermd” met een / voorkomt en gesproken wordt van centra's als meervoud van centrum; Lamangan instede van Lamongan op blz. 41; en „het zal wel daaraan leggen” (in plaats van liggen) op blz. 78 wordt aangevallen.

Zooda bekend zal wezen, gold de reis van den heer H. het instellen van een onderzoek, in het belang der cultures op de Nederlandsche Antillen, naar den toestand van de bevoelingswerken en der waterverschaffing aldaar, alsmede van hetgeen ter verbetering van een en ander ware te doen.

Aan de aanteekeningen van den minister, waaruit blijkt dat Z. E. het niet geheel eens is met de algemeene beschouwingen en conclusies van den rapporteur en die gelijk gezegd ook ter aanvulling dienen, ontleenen wij het volgende:

Men begint in den laatsten tijd in de kolonie weer meer werk te maken van den aanplant van oranjeboomen. Gegevens betreffende den vruchtenexport zullen voortaan niet ontbreken, nu sedert 1 Juli 1903 een uitvoerstatistiek wordt gehouden. Toezicht van bestuurswege bij den vruchtenexport op de kwaliteit der te verzenden vruchten wordt niet wenschelijk geacht, wijl van zulk een maatregel ongeveerdredige kosten en belemmering van den handel het gevolg zouden zijn. Op Bonaire en Aruba zijn evenwel keuren vastgesteld om den uitvoer van onrijpe divi-divi tegen te gaan. Voor Bonaire moest die keur tijdelijk buiten werking gesteld worden om de bevolking in de gelegenheid te stellen den divi-divi-oogst binnen te halen voordat deze geheel door parkieten zou zijn opgepeuzeld, welke tengevolge van het mislukken van den maasoogst geen ander voedsel vonden. De mededeeling der mogelijkheid om de jonge divi-divi-plantjes te beschermen tegen het vee door zoogenoemde spaansche juffers, een alom verbreide cactussoort, berust, volgens den gouverneur van Curaçao, op een misverstand. Tevens acht deze functionaris besproeiing der jonge divi-divi-plantjes wel degelijk noodig.

De heer H. had gewezen op de mogelijkheid van vee-export, bij betere voorziening in voeding en drinkwater voor het vee, waarop door den minister de aanteekening werd gesteld, dat het den gouverneur van Curaçao nog niet gelukt was de vraag te beantwoorden waaraan die uitvoer zou moeten plaats vinden. Het is geen *bonne marche*, die den heer d. J. v. B. e. D. hiernede wordt gegeven. Nu b. v. zou de kolonie, zoo ze in het bezit van een voldoende veestapel was, Trinidad van vleesch kunnen voorzien, dat zich door Venezuela hindernissen in den weg geleed zag voor zijn veehandel op dat land. Men moge dit een toevallige omstandigheid heeten, waarop een bron van inkomsten niet mag worden opgebouwd, maar de, door een verlicht bestuur gesteunde handel weet juist van zulke toevallen gebruik te maken om zich zekerheid voor de toekomst te verschaffen en het zou ons verwonderen zoo niet van meer diergelijke toevallige omstandigheden voordeel zou kunnen worden getrokken.

De levensvatbaarheid van den kleinen landbouw scheen den rapporteur onder de bestaande omstandigheden niet groot. Daar heerscht het eerst watergebrek en zal zich dat steeds het sterkste doen gevoelen, tenzij het gouvernement te hulp zou komen en evenals in Suriname, op de vestigingsplaatsen op zich neemt de zorg voor de hoofdwerken, welke den kleinen landbouwer in staat stellen zijn terrein met succes te bebouwen. Hierbij teekent de minister aan, dat de gouverneur onlangs mededeelde dat in de laatste periode van droogte, waarbij de maasoogst geheel mislukte, juist in het 2e district, waar de kleine landbouw het meest wordt uitgeoefend, het minste armoede heerschte, en er voorts in dat district ruim 200 putten voorkomen, door huurders van gouvernementsterrein op deze gronden gegraven.

De heer Havelaar was, wat de vestiging van arbeiders op de plantages betreft, tot de conclusie gekomen dat bescherming van den kleinen man niet overbodig scheen. Teekeningachtig noemde hij in dit opzicht de klacht van plantage-eigenaars, dat de katholieke geestelijkheid door de arbeiders te steunen in hun pogingen om een perceel domeingrond in huur te krijgen, hen onafhankelijk tracht te maken van de plantages en deze daardoor benadeelt.

De minister teekende hierbij aan dat de gouverneur van Curaçao deed opmerken dat vele kleine luyden er de voorkeur aan geven om te blijven wonen op de plantages, waaraan zij zeer gehecht zijn. In tijden van droogte komen deze gezeten arbeiders den plantage-eigenaars vrij wat duurder te staan dan gewone arbeiders, die zij naar gelang van de behoefte in hun dienst zouden nemen, terwijl daartegenover indien de droogte lang aanhoudt en geen divi-divi of zoutoogst te hulp komen, de plantagebevolking, wanneer het den eigenaar niet meer mogelijk is werk te verschaffen of voldoende voor-schotten te geven, er slechter voor staat dan de kleine landbouwer, die op zijn terrein een put gegraven heeft en zich op vruchten- of groententeelt toelegt. Verandering in den bestaanden toestand komt den Gouverneur dus per slot van rekening voordelig voor, zoolw voor de arbeiders als voor de plantagehouders. Een restrictie wordt gemaakt met betrekking tot de westpunt van het eiland Curaçao, waar de bevolking der gouvernementsterreinen hoofdzakelijk uit visschers bestaat. Daar wordt het stelsel van vestiging op de plantages noodzakelijk

ADVERTENTIËN.

Postzegelverzamelaars.

Vraagt mijn RECLAME CATALOGUS

(Januari 1903) die U gratis en franco wordt toegezonden.

H. W. M. M. BRANS, Rotterdam.

Philatelistisch Bureau. — Geldersche Kade 12.

„KATOENBAAL”,

Noordeinde, Den Haag.

Kerstmis Etalage

Speciaal ingericht in een lokaal achter het Magazijn.

Bevat vele nuttige en praktische artikelen van af 5 cent.

Een aparte afdeling van armengoederen.

Bij eenige hoeveelheden extra korting.

„De Kolenmijn.”

Handel in Brandstoffen.

Met vlugge bediening (dag van bestelling) en voor denzelfden prijs als de Gasfabriek is de Cokes verkrijgbaar aan ons kantoor

Geen Parel Cokes

maar kleine Cokes, 5 MAAL ZOO GROOT als de zoogenaamde Parel Cokes.

Prijs per Hect. 55 cent.

Specialiteit in eerste kwaliteit

Engelsche en Belgische Anthraciet.

Voor HH. Hotelhouders en Pensions aparte Prijscurant en voorwaarden, wat tijd van betaling betreft. (zeer aannemelijk).

VRAAG PRIJSCOURANT!

Aanbevelend,

N. BOVELANDER voorheen: Ph. v. d. Berg.

Magazijn:

Prins Hendrikstraat 161.

Kantoor:

Prins Hendrikstraat 167.

Opslagplaats: Prins Hendrikstraat 174.

Desverkiezend geschiedt de opmeting aan hnis van de afnemers.

van Soest en van der Weijde.

Lange Voorhout 23. — Den Haag.

Voeren effectenorders uit op de beurzen te Amsterdam en het Buitenland, incasseeren coupons en dividenden, belasten zich met renteontvangst van kapitalen op het Grootboek, geven en nemen gelden op prolongatie en à deposito.

Met 1 dag opzegging 3 pet.
Voor 1 maand 3 1/2 „
„ 3 maanden 3 1/2 „

Verstreken REISCREDIETBRIEVEN.

GEBRS. P. H. CAMINADA,

Hof- en Rijksleveranciers,

Lange Houtstraat 3.

Specialiteit in

TOONEELKIJKERS.

Ruime keuze.

Billijke prijzen.

OOST en WEST.

RESTAURANT

LAAN VAN MEERDERVOORT 195.

Open iederen werkdag van 10 ure v.m. tot 7 ure 's avonds.

Des Zondags van 12 tot 7 ure n.m.

Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.

Bevondige rijsttafel, bestaande uit rijst, savor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (plat du jour) f 0.80.

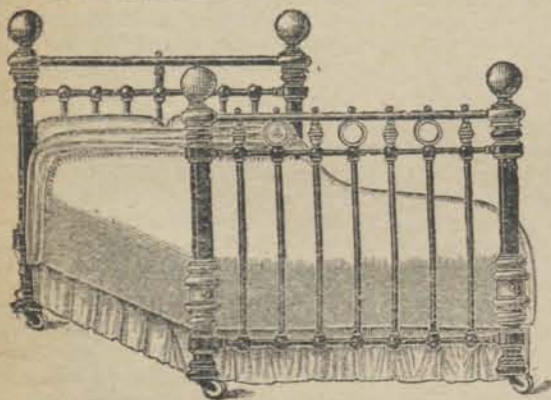
Diné f 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.

BONBOEKJES voor 10 plats du jour f 7.50, voor 10 diners f 12.50.

Th. A. A. SIMONIS

34 Groenmarkt.

DEN HAAG over de Prinsestraat.

Ledikanten, Spring- Kapok- en Paardenharenmatrassen, etc. in GROOTE KEUZE, BILLIJKE PRIJZEN en SOLIDE QUALITEIT.

B. F. C. DALDERUP,

ATJEHSTRAAT 68-68a-70, hoek Batjanstraat.

Het beste en voordeelgste adres voor

BUSGROENTEN,

UITGEWOGEN GROENTEN,

ZUURKOOL,

GEDROOGDE GROENTEN,

GEDROOGDE VRUCHTEN,

VRUCHTEN IN BLIK,

GELD. ROOKWORST.

KON. NED. STOOMVERWERF

Opgericht 1864.

J. HOEVELS.

ROTTERDAM.

CHEMISCHE WASSCHERIJ.

FRANCO TOEGEZOND.

DAMES LAMBOUY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.

W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „

B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „

VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

Mevr. M. STOFFERS, v. Swietenstr. 134. Indische Uitrustingen. Reform-onderkleding. Huishoudelijk Maleisch.

Ondergeteekende zoekt een medelezer van het Ned. Ind. Effectenblad (franco per land-mail f 15) en vraagt medelezing van het financieel bijvoegsel v. h. Bat. Nieuwsbl. Doetinchem. Mr. BARKEIJ.

EENE DAME,

m. leeftijd, uit den beschaafden stand, gezond van gestel, die 8 jaren in Indië is geweest ter assistentie bij eene fam. zonder kinderen, biedt zich hier aan bij een Holl. fam. of die in Indië geweest zijn, om behulpzaam te wezen. Groot salaris geen vereischte. Brieven franco met adr. van informatie onder lett. Z, Bureau van dit blad.

Indische Kinderen.

Een echtpaar z. k. verscheidene jaren belast geweest met opvoeding van kinderen, zich willende vestigen in een gezonde streek, (Utrecht of Gelderland) zag zich gaarne toevertrouwd de opvoeding en verzorging van Indische kinderen, benevens het toezicht op het onderwijs.

Goede referentiën staan ten dienste. Brieven onder lett. I. K. aan het Bureau van dit blad.

Bij de Uitgevers-Maatschappij HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG te 's-Gravenhage is verkrijgbaar:

AANTEKENBOEK

voor betaalbaar gestelde

COUPONS en DIVIDENDBEWIJZEN.

Prijs 40 cent.

Het Weekblad voor Incourant Fondsen van BROEKMAN en HONDERS schreef hierover:

Door de Uitgevers-Maatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang” is uitgegeven een „Aanteekenboek” voor betaalbaar gestelde Coupons en Dividendbewijzen, waarin de bladzijden per maand, Januari—Decemb. volgen, met 8 hoofden ter invulling van de benaming der effecten, nominaal bedrag der stukken enz., alles tusschen staande lijnen. Voor verschillende aantekeningen van effectenbezit is zulk een register zeker nuttig en de prijs van f 0.40 wel waard.

Firma H. G. J. L. MEIJNERS.

Effecten- en Algemeen-Assurantie-Kantoor. 's-Gravenhage, Heemskerkstraat 20.

AGUILAR'S

PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN, zijn alom bekend.

Hoofdkantoor:

Heerengracht 3, Den Haag.

Bijkantoor:

BATAVIA, B. DE BAS & Co.

Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.

Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.

Interc. Telefoon 264.

„SIMPLEX”

FRANS ERNST,

Buitenhof 1, 's-Hage.

„Sport en Spel”

„Schaatsen”.

PAUL C. KAISER,

Prinsestraat 66,

Elandstraat 94, Weimarstraat 35,

Heerengracht 24,

levert alle soorten brood, van de BESTE hoedanigheid.

FIGUURZAGEN

is een leerzaam tijdverdrijf. Houtsnijden is even interessant, doch over het algemeen beoefenen de Dames liever de Houtbrandkunst.

Alle benodigdheden voor deze schoone liefhebberijen leveren STNDERAM & Co., Huidenstraat 28 en 33, Amsterdam.

Vraag prijscuranten s. v. p.

Lambert Waterreus, Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag. TELEPHOON 1447.

Importeur van Indische Ingrediënten voor de Rijsttafel.

Goela aren, Mie, Soe-oen, Ketan, Kemirie, Kloek, Gandaria en Rebong assin, Roode visch, Ketjap Bentings, Bombaj's ducks, Samballans, Boemboe's, Guava, Gebroken Mie 20 cts. de 5 ons (tijdelijk), Geraspte Klapper. V. WOERKOM'S Nieuwe Jams en Vruchten op eigen sap (onovertreffbaar).

CHICAGO WORKS.

FABRIEK en MAGAZIJN van LUXE KUNSTVOORWERPEN, speciaal voor BLOEMEN en PLANTEN.

BLOEMENMAGAZIJN.

Nieuwste, Elegantste en Goedkoopste Kerst- en Nieuwjaarsgeschenk in de Metalen Enveloppen ingevuld met levende bloemen.

Verschillende maten. Fijnste kleuren.

VRAAG PRIJZEN.

Kerstboom Standaards, vervangen potten en kuipen f 0.65 en f 0.95.

F. E. KOENRAADS, Newtonstraat 310. Den Haag.

BRILLANT GASGLOEILICHTKOUSJES

onovertreffbaar in lichtsterkte.

ENGLEBERT-COLINET,

NIJWE HAVEN 10, Tel. 230. — Filiaal: NOORDEINDE 190a, Tel. 3039

Koopen of verkoopen, huren en verhuren

van HUIZEN, VILLA's, BOUWGRONDEN

FALKENBURG en Co.

Bureaux voor Bouwkunde, Handel en Verzekering.

DENNENWEG 64, — 's Gravenhage.

Toezending Woninggids gratis.

Registers voor PENSIONS ten Kantore ter inzage.

Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST” te 's-GRAVENHAGE en te WELTEVEDEN ter beschikking van belangstellenden

Dat is de vraag

waar, door velen, te weinig op wordt gelet? Ja, zeker óók op 't gehalte der voedingsmiddelen maar vooral op den aard, op de samenstelling van ons voedsel. Niet in de eerste plaats moeten we vragen, hoeveel voedsel zit er in, maar hoeveel voedsel komt er uit; dat is de vraag.

Al was de voedingswaarde van Wittebrood gelijk aan Tarwebrood, dan is 't nog niet 't zelfde 't Wittebrood, vooral het verse, vormt zich in den mond dadelijk tot een bal, komt niet of half gekauwd in de maag, 't maagsap kan er niet of moeilijk op inwerken, 't voedsel dat er in is, komt er NIET UIT.

Het Tarwebrood laat zich gemakkelijk kauen, komt goed bewerkt in de maag, 't maagsap kan zich flink doen gelden, en al de voedingsbestanddeelen komen tot hun recht, worden door het bloed opgenomen en versterken alzoo ons geheele lichaam. Wilt ge dus 'n voedsel dat werkelijk U geheel ten goede komt, EET DAN

SCHOUTEN's zuiver Tarwebrood.

Gezondheid!

Kracht!

KAPELLE a. d. IJsel.

Dagelijks aan huis bezorgd. Rott., Den Haag, Dordt.

Chemische Contrôle: WENNEKER, Mosseltrap 4, Rott.

Vereeniging OOST en WEST.

Afdeling 's-Gravenhage.

Aan het Bureau Laan van Meerdervoort 195, zijn van 10-12 en van 2-4 uur inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken. Men kan die inlichtingen ook per brief vragen aan den Secretaris der 3de Commissie den heer G. C. A. DE WITT, de Perponcherstraat n°. 93.

Een Dame die lessen geeft in Noorsch, Zweedsch, Duitsch en Italiaansch.	Een Heer voor Corrector aan een drukkerij.
Eene Dame voor Juffrouw van Gezelschap of lectrice.	Twee Dames voor waarnemen van een hield houden en naar Indië gaan.
Een bekwame linnennaaster.	Twee Dames om bejaarde dame gezelschap te houden.
Twee jonge Dames die als Gouvernante of Bonne naar Indië willen.	Een Dame zoekt plaatsing als Stenograaf, ook voor les geven.
Twee geg. Ind. militairen voor oppasser, geldophalen enz.	Twee Dames om met eene familie op reis te gaan; waarvan de ééne Hollandsch, Duitsch, Fransch en Engelsch spreekt, hebbende veel gereisd.
Vier Dames voor pianolessen.	Eene Juffrouw voor Depôthoudster.
Een Heer voor administratieve betrekking of magazijnmeester.	Twee gew. O.-I. ambt. voor adm. betrekking.
Twee Dames voor het maken van uitzetten (eene te Leiden).	Eene Dame v/h maken van fijne handwerken.
Eene Dame voor onderricht in fröben (heeft diploma).	Twee jonge Meisjes om als kinderjuffrouw mede naar Indië te gaan.
Een gep. off. reeds eenige jaren in Indië werkzaam geweest, voor adm. betrekking.	Eene dame voor het verplegen van zieke dame.
Eene Dame voor Zanglessen.	Een gep. Ind. korpl. schrijver voor adm. betrekking.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.

geacht. Tegenover het gevaar dat de plantagebevolking door dit stelsel in zekeren zin van den plantagehouder afhankelijk zou kunnen worden, wordt gewezen op het correctief dat het gouvernement ten allen tijde den arbeider op zijne aanvraag op uiterst billijke voorwaarden in staat stelt een eigen terrein in huur te bekomen.

Er zijn op de gouvernementsterreinen reeds verscheidene kleine centra, in den geest der vestigingsplaatsen in Suriname, gevormd, welke centra zich gaandeweg uitbreiden.

Onteigening, als sedert 1900 op Sint Vincent plaats heeft, van, door den grooten landbouw onbenut gelaten terreinen om die aan kleine landbouwers tegen billijke betaling af te staan, wordt voor Curaçao niet noodig geacht. Blijkt er in een bepaalde omgeving geen voldoende terrein meer aanwezig om een rationeel bevordering van den kleinen landbouw te kunnen volhouden, dan eerst zullen nadere maatregelen dienen te worden overwogen. Ons dunkt dat men op die wijze den weg kiest, die leidt tot het dempen van de put, zoodra het kalf verdronken is. Gouverneur, c'est prévoir, geldt o. i. ook in dezen opzichte. De regering denkt er echter blijkbaar anders over.

Ontrent Aruba ontleenen we met genoegen aan een aanteekening van den minister dat er, behalve de vergaaringen en putten op particulier terrein, 41 putten, van groote en verscheidene kleine vergaaringen (tankies) op de gouvernementsterreinen zijn, waardoor volgens den gouverneur, bij behoorlijk onderhoud, watergebrek in de toekomst tot de onwaarschijnlijkheden zal behooren.

„Het bestaande tarief van rechten, waarbij in den regel uitvoerrechten worden geheven op de eilanden en overrechten op Curaçao, dat meestal voor de eilanden Bonaire en Aruba de transitohaven is, is zeker niet voordelig voor den bloei der eilanden”, schreef de heer H. en de minister merkte verbeterend op, dat op Curaçao alleen invoerrecht geheven wordt van de, van andere eilanden der kolonie atkomstige zaken, die op Curaçao worden geconsuëerd. Overigens kon worden voorgesteld dat reorganisatie van het belastingwezen voor de kolonie in studie is.

Ten slotte ontleenen we aan de aanteekeningen van den minister nog het volgende betreffende de strooheidsindustrie, die volgens den heer H., wat Saba aangaat, sedert de(n) spaansch-amerikaansche(n) (ook al waren taal- of druktout, nemen we 't laatste maar aan) olog zou zijn te niet gegaan:

„Reeds vele jaren voor den spaansch-amerikaanschen olog werd de strooheidsindustrie op Curaçao en Saba als gedaan beschouwd. In het afgelopen jaar had de olog een herleving der industrie plaats, naar het schijnt tengevolge van een modegril, doch even plotseling als de herleving plaats had, hield eenigen tijd later de olog op en daalden de prijzen belangrijk”.

„Laat ons hopen dat het „Boeatan” gegeven zij om deze officieel wel wat heel vlug ten doode opgeschreven industrie te redden, in het belang der honderden, die in de gindsche kolonie hun sober maaltje mats verdienen.

Moederland en Koloniën

heeft aan haar leden eene kennissgave gezonden, dat op Vrijdag 18 December 1903 des avonds ten ure in een der zalen van het Zuid-Hollandsch Koffiehuis te s-Gravenhage eene Algemeene Vergadering zal worden gehouden tot voortzetting der behandeling van het Koloniaal Programma der Vereeniging waarmede men het einde van het vorige winterseizoen bij Artikel 10 (aanleg en exploitatie van Spoorwegen) van Hoofdstuk VI was blijven steken.

Voor dit seizoen zijn behalve genoemd art. 10 nog over: Artikel 11 van VI (exploitatie van bosschen en mijnen). Hoofdstuk VII (Belastingen).

id. VIII (Bestuur).

id. IX (Leger en vloot).

id. X (Uitbreiding van gebied).

id. XI (Indo-Europeanen).

Er is dus werk genoeg voor den ganschen winter en de meening der minderheid tot haar recht komt, dan men de besprekingen al te zamen een nuttig geheel vormen voor hen die zich op de kennis van de verschillende koloniale vraagstukken toelagen.

De leden hebben vooraf reeds wijzigingen in het onderwerp der Program-commissie voorgesteld en hoewel nu in die voorstellen soms wordt afgedaald tot details, die naar onze opvatting in het Program eener vereeniging niet te huis behooren, zijn er toch andere, die volkomen het beginsel raken en daarom ten volle op hare plaats zijn.

Al dadelijk bij het 't eerst te behandelen Art. 10 van Hoofdstuk VI wordt niet alleen de uitvoering van exploitatie en andere publieke werken maar ook de exploitatie van spoor- en tramwegen en van stoomvaartwegen door den Staat, afgekeurd. Alleen indien noodzakelijk wordt uitvoering van Staatswege oirbaar geacht, doch voorkeur moet worden gegeven aan particuliere exploitatie, waarbij dan de Staat zich een behoorlijk deel te maken winsten bedingt.

De toepassing van ditzelfde beginsel wordt ook bij Art. 11 voorgestaan en verlangt men in het Program te zijn opgenomen, dat de Staat zich van eigen bosch- en landwinning moet onthouden, wanneer hij deze, met participatie in de winsten, door particulieren kan doen geschieden.

De discussie belooft dus al dadelijk in de Vergadering van Vrijdag, zeer belangwekkend te zullen worden en wij hopen daarom den vroeger reeds meermalen uitgeprokene wensch, dat ook Nederlandsche staatslieden zich al zijn ze ook geen lid, het Bestuur der Vereeniging zeker de vergunning zal geven. De kosten van het maatschap zijn trouwens niet exorbitant, iets waarop wij ook de aandacht van onze leden vestigen.

Hebben wij een goed inzicht van hetgeen gebeuren zal, dan is er in de eerste algemeene vergadering reeds genoeg te doen als men de twee laatste artikelen van Hoofdstuk VI afhandelt.

Bij Hoofdstuk VII (belastingen) komt in de van buitenaf gevane voorstellen de vrees uitkijken dat men op 't stuk van vrijen arbeid en afschaffing van belasting, in den vorm van de voorsteller verlangd aan te tekenen, dat in gevallen van force majeure (natuurrampen, opstand, oorlog), zoolvel van de Inlandsche bevolking als van de Europeanen en vreemde Oosterlingen, persoonlijke diensten of leverantien

zullen kunnen worden gevorderd, die echter later en zoodra mogelijk, naar billijkheid door den Staat zullen worden betaald.

Ook wensch hij dat er om gedacht worde, dat zich 't geval kan voordoen, dat men te doen heeft met onderdanen die nog geen ruilmiddel bezitten en waarvan dus de belasting in natura (landbouw- en boschproducten, bouwmaterialen, enz.) moet worden getnd. Van zelf zal ook hier wel van belasting in te leveren arbeid worden gesproken. Een hoogst subtiel punt, wanneer men geen achterdeur wil openzetten.

Het zijn vooral de voorstellen bij Hoofdstuk IX (leger en vloot) die ons van het te zeer afvalen in details deden spreken. Wel geldt het ook hierbij twee beginselen, het eerste de vraag of bij de verdediging tegen een B. V. het zwaartpunt moet worden gezocht in de defensie ter zee of in die te land en het tweede of voor de verdediging behalve op het gewone leger ook op een volksleger moet worden gerekend. De voorsteller van de verdediging, bij voorkeur door de zee, wil daarbij in het Program eene verklaring doen opnemen, die eerder in een Raad van Defensie zou thuis behooren: hij belooft dan ook, dat hij in de algemeene vergadering een breed betoog zal leveren voor zijne stelling. Het bestuur van M. en K. zal goed doen, op dien avond ook de leden der „Vereeniging tot bevordering der Krijgswetenschap” uit te noodigen.

Bij Hoofdstuk X (uitbreiding van gebied) wordt strijd aangeboden tegen het „modespook imperialisme” en een lofzang aangeheven voor „vreedzame uitbreiding”.

Wij zijn benieuwd te vernemen, wat de voorsteller zal aanvoeren om te bewijzen, dat de vreedzame uitbreiding die hij bedoelt gewenscht is, „zoolwel in het Staatsbelang als „ter ontwikkeling der betrokken landstreek en voor de „beschaving en verhoogde welvaart harer bevolking”.

Sympathie gevoelen wij echter voor zijn denkbeeld om in het Program geen afzonderlijk Hoofdstuk Indo-Europeanen op te nemen. Wat hieromtrent in een Program te zeggen valt, kan zeer goed in een artikel van het Hoofdstuk Bestuur eene plaats vinden en daar worden bijgevoegd.

Ten slotte wordt in overweging gegeven om een nieuw Hoofdstuk: *Kunsten en Wetenschappen*, aan het Program toe te voegen, dat uit de vier volgende artikelen zou moeten bestaan:

1. Het bevorderen van wetenschappelijk onderzoek van onbekende of minbekende streken der Koloniën.
2. Het bewaren en onderhouden van merkwaardige geschiedkundige bouwwerken.
3. Het steunen en aanmoedigen van inheemsche kunstnijverheid en van fraaie kunsten.
4. Bescherming van bijzonder natuurschoon en bovenal van de inheemsche dieren- en plantenwereld tegen de vernielzucht van den mensch.

Van vreemde Koloniën.

Japanners als kolonisatoren. In ons vorig nummer werd wederom gewezen op het schoone voorbeeld dat Japan den aziatischen volkeren op den weg der ontwikkeling gaf. Men denke evenwel niet, dat onze bewondering voor dat volk, hetwelk met kloekke voortvarendeheid over een evolutie van eeuwen heen stappend zich naast de westerse volkeren plaatste en wist te handhaven, ons blind zou hebben gemaakt voor zijne gebreken en bij voorbeeld, zij het ook slechts vergeleekenderwijs, er ons eenig heil voor de, door ons overheerschte volkeren in Azië van zou doen verwachten, zoo niet wij, maar Japan hun tot geleide strekte op den weg van den vooruitgang. Om tot zulk eene conclusie te komen zou ons moeten zijn ontgaan wat Japan tot nu toe zelf als koloniale mogendheid of op overeenkomstig gebied heeft gepresteerd.

Zoolwel men weet bezit het rijk der Rijzende Zon sedert den, met succes tegen China gevoerden oorlog eene kolonie in het eiland Formosa, dat 25000 vierkante kilometers omvattende een zielental van 2,5 miljoen herbergt, voldoende dus om, wat handen betreft, den van nature rijken bodem naar behooren te exploiteeren en het land tot welvaart te brengen.

Hoe heeft zich nu de toestand van Formosa ontwikkeld in het tijdperk van acht jaren, dat vervolgen is sedert de inbezitting van het eiland door de Japanners, wier wuile soldateska er toen in slaagde om den nieuwen meesters voor lange tijden de kans op sympathie van de zijde der bevolking te ontnemen? In de drie eerste jaren wisselden niet minder dan vier militaire en drie civile gouverneurs elkander in het bestuur af, dat eindelijk in 1898 eenige stabiliteit kreeg door het optreden van generaal, baron Kodama, die het civiel- en militair gezag in ééne hand vereenigde en de hand kon leggen aan de vaststelling van een programma, welks verwezenlijking hij naar zijn beste vermogen nastreeft.

Formosa is bergachtig en dicht met bosschen bedekt, waarin de kamferboom den boventoon voert. Aan de westkust strekt zich, ingesloten tusschen de bergen en de zee een smalle strook laag land uit, dat door een nijdere bevolking van chineseche afkomst zeer geschikt wordt bebouwd. In het binnenland treft men de, in min of meer wilde stammen verdeelde oorspronkelijke bevolking aan, die evenwel den Japanners slechts weinig last veroorzaakt, in tegenstelling met de oproerige chineseche bewoners der, tusschen de kuststreek en het gebergte gelegen districten, die de chineseche suzeriniteit nimmer hebben erkend en zich nu ook niet voor de nieuwe meesters willen buigen. De Japanners hebben nu de groote fout begaan om aan die, zoo van elkander verschillende volkeren een en denzelfden bestuursvorm te willen opdringen en om, in hunne betrekkingen tot die volkeren, gebruik te maken van de diensten van gewezen chineseche ambtenaren, wie daardoor de gelegenheid werd geboden om op de vóle door te gaan en hun gewezen onderhoorigen uit te zuigen, hetgeen nu natuurlijk op rekening der nieuwe heerschers werd gesteld. Toen dezen er aan dachten zich van hunne medewerkers te ontdoen, was het kwaad reeds gesticht. Sedert heeft men getracht door een nieuwe bestuursinrichting tegemoet te komen aan de gebelen tekortkomingen van het eerste stelsel, zonder evenwel een juiste oplossing te vinden op de vraag hoe de voorschriften behooren te worden gewijzigd en pasklaar gemaakt voor de volkeren, waarvoor zij zijn bestemd.

Verscheidene maatregelen, zoolwel de oprichting van talrijke scholen, waar bijna 2000 Japanners de taal van het land en 17000 inboorlingen het japansch leeren, krachtige maatregelen in het belang der hygiëne, en de oprichting van hospitalen, alle maatregelen deel uitmakende van het programma van generaal Kodama, hebben integendeel veel ten goede uitgewerkt.

Uit een oeconomisch oogpunt omvatte dat programma de uitvoering van groote publieke werken: den aanleg van een spoorweg, die het eiland over zijn gansche lengte zou doorsnijden, en verbetering der havens van Keloeng, Tamsoei en Takoe. Een eerste, 35 miljoen-leening stelde het bestuur in staat, om 100 van de 300 mijlen der ontworpen lijn aan te leggen. Wat de verbetering der genoemde havens aangaat, bepaalde zich die tot wat

baggerwerk in de haven van Keloeng en den bouw van laadhoofden aldaar. De verdere uitvoering der voorgestelde werken is nu sedert eenigen tijd, (ook een Solovalle) wegens gebrek aan fondsen gestaakt.

Generaal Kodama had op de ontwikkeling der hulpbronnen van de kolonie en op de opbrengst der drie monopolien (kamfer, opium en zout) gerekend om, na daardoor het financieel evenwicht der kolonie te hebben in het leven geroepen, een beroep te doen op haar crediet en uit een of twee nieuwe leeningen de middelen te vinden, die hem in staat zouden stellen de aangevangen werken te voltooien. Die verwachtingen werden beschaamd.

De middelen brachten in de laatste jaren al minder en minder op: het, bovendien nog door de, onlangs in de chineseche provincie Amoy ontdekte kamferbosschen bedreigde kamfermonopolie, als gevolg van den voortdurenden staat van onveiligheid, waarin het binnenland verkeert; het opiummonopolie, tengevolge van met succes bekreunde pogingen van een anti-opiumbond op het heulsp op den achtergrond te dringen (de japansche saké-brouwers moeten toch ook leven en het, in Japan verboden en met straf bedreigde opium-gebruik, zou allicht langs een achterdeurtje, als de nabijgelegen kolonie Formosa, het land kunnen binnenkomen); en de in- en uitvoerrechten uithoofde van den minder welvarenden toestand der bevolking.

Sedert 1898 is de omzet van den, hoofdzakelijk in handen van Chinesezen berustenden handel steeds verminderd. De uitvoer, die vroeger den invoer overtrof, is daer nu beneden gekomen en zulks terwijl ook het cijfer van den invoer daalde.

De inkomsten bedroegen over het vijfjarig tijdvak van 1896-1901 in het geheel ongeveer 33 miljoen yens, waartegenover een totaal aan uitgaven van 116 miljoen yens stond. Het ontbrekende werd door het moederland aangevuld, zeker zonder er zooveel ophef van te maken als onlangs elders ten opzichte van een onnoozel paar millioentjes geschiedde, maar ook zeker zonder dat er van die miljoenen subsidies een zoodanig gebruik werd gemaakt als ter bevordering der welvaart van de kolonie noodig was. Subsidies kunnen soms knellende banden zonder evenredig nut voor de kolonies daarstellen. Men denke slechts aan onze west-indische koloniën met haar dure huishoudingen; een kind met een waterhoofd, noemde zeer ad rem Dr. Muller onlangs in M. en K. Suriname met zijn weelderige bestuursinrichting. En nu komt het ons voor dat de miljoenen, die Japan voor Formosa uitgeeft ook weinig vruchtdragend voor de kolonie zelve zijn. De militaire uitgaven alleen bedragen reeds meer dan het totaal der inkomsten en daar de bevrediging van het land slechts langzaam vordert, is spoedige vermindering dier uitgaven niet te verwachten. De geregelde troepen op Formosa vormen 3 brigades met een totale effectieve sterkte van 15000 man. Daarnaast heeft men nog een 3000 gendarmes en 5000 agenten van politie samengestelde politiemacht, zoodat Japan daar in het geheel een macht van 23000 man onderhoudt.

Het crediet der kolonie is thans gelijk nul. De kapitalen, die zij voor de ontwikkeling harer hulpbronnen behoeft, ontbreken haar al evenzeer als aan het moederland, en de enkele banken, die zich nog tot zaken met Formosa laten overhalen vragen van 50 tot 100 percent rente van haar geld.

Stappen wij nu eens van Formosa over op de japansche provincie Hokkaido, die uit het eiland Yesso en enkele andere kleine eilanden is samengesteld. De inboorlingen van Yesso, de Ainos, bewoonden eertijds den ganschen Japanschen archipel, doch werden door van Korea en China overgestoken lieden van het gele ras steeds meer naar het Noorden teruggedreven, totdat zij op Yesso een toevlucht vonden. Maar ook daar hielden de Japanners hen niet met rust en met name in de 17e eeuw waren de Ainos aan wreede vervolgingen van die zijde blootgesteld, tengevolge waarvan hun aantal sterk afnam, een verschijnsel dat zich in lateren tijd en ook nog ten huidige dage herhaalde, sedert Japan, steeds in angst en vreeze wegens de onmiddellijke nabijheid van den russischen kolos, wat meer aandacht ging schenken aan Yesso en door zijne proeven van kolonisatie aan jacht en visschijf, de hoofdhulpbronnen van bestaan voor den Aino, den nekslag gaf.

De geschiedenis der japansche vestiging op Yesso kan evenals voor Formosa worden weergegeven door de opsomming van een aantal pogingen, die ten slotte slechts weinig goede resultaten hebben opgeleverd.

Een afzonderlijk ministerie werd voor Yesso in het leven geroepen. De openbare werken werden niet over het hoofd gezien en er werden zelfs modelhoeven opgericht. Daar het klimaat er van het overig gedeelte van Japan afwijkt en tot daar onbekende culturen noopt, deed men zelfs een aantal Amerikanen overkomen, die met het toezicht op de hervormingen werden belast. Dit schitterend begin hield niet lang aan. De werkkrachten ontbraken er. De emigratie van Japanners was onbeduidend en de Ainos konden zich niet aan het nieuwe levendig gewennen.

Het afzonderlijk ministerie voor Yesso werd toen opgeheven en men probeerde het nu eens met militaire kolonisatie. Over de dorpen verdeelde soldaten werden met het bebouwen der velden belast, maar men verkreeg op die manier slechts lieden, die slechte soldaten en armzalige landbouwers waren en dus noch voor het eene noch voor het andere vak werkelijk deugden. De militaire kolonisatie werd gestaakt en men moedigde toen de vestiging van vrije emigranten uit eigenlijk Japan aan. Op het oogenblik treft men er 800,000 Japanners aan, maar het land is groot genoeg om een bevolking van 6 miljoen zielen te herbergen. Hier kan nog aan worden toegevoegd dat de voortbrengselen van den bodem in het jaar 1901 een waarde van 7 miljoen yens en die der zee een waarde van omstreeks 14 miljoen yens vertegenwoordigden. Aan steenkolen leverde Yesso ongeveer 1 miljoen tonnen op en de geheele omzet van den handel met eigenlijk Japan bedroeg slechts 3 miljoen yens.

Wij wenschen nu nog aan de hand van een artikel van den heer E. Pellery, dat ons ook bij het vorenstaande tot leidraad strekte, een oogenblik te verwijlen bij een ander proefveld van japansche kolonisatie—Korea. De Japanners hebben ook daar beschaving willen brengen en hervormingen invoeren. Het was na den, met China gevoerden krijg, die de zoo gemakkelijk bevochten zegpralen der japansche vloot bij de Yaloe en van het leger voor Port Arthur en elders had gebracht, toen te Tokio het denkbeeld van opheffing van het gele ras door de Japanners vrijelijk ingang vond. Men zou nu maar dadelijk met Korea beginnen en zich voorshands ten opzichte van China tot raadgevingen bepalen. In Korea kon men doen wat men wilde en begon dus te hervormen. Men hervormde alles: grondwet, bestuursinrichting, het openbare, ja zelfs het private leven en de Koreanen hadden het genoegen zich te zien uitnoodigen om hun traditioneel witte kleeding tegen eene van zwarte kleur te verwisselen, die de Japanners zoo vriendelijk waren hun te willen leveren, en zoo meer. De Koreanen begrepen er spoedig alles van en het resultaat is geweest, dat er nu in hun land nog wat meer anarchie en wanorde voorkomen dan te voren.

Deze feiten zijn reeds oud en vrij algemeen bekend. Dat ze hier weergegeven werden, dient slechts om aan

te toonen, dat ook wij wel degelijk weten dat overal waar de Japanners in betrekking kwamen tot andere volkeren, hetzij dat dezen beneden hen stonden, zoolwel de Ainos van Hokkaido en de oorspronkelijke bevolking van Formosa, hetzij dat zij hun gelijken waren, zoolwel de Chinesezen en Koreanen, zij er niet in konden slagen die volkeren voor zich te winnen. Door gewelddadig optreden, onhandigheid of onderdrukking hebben zij die volkeren in die mate van zich vervreemd, dat dezen hen vrij wel verfoeien. Voorts hebben zij overal waar zij kwamen ondernemingen op touw gezet, die groote kapitalen vereischten zonder dat zij daarvoor konden beschikken of hun land het noodige crediet bezat om die elders op te nemen. Verstoken van de medewerking der volkeren en van die van het kapitaal, hebben hunne proeven van kolonisatie jammerlijk schipbreuk geleden.

Britsch Noord-Borneo. Onlangs had het jaarlijksch feestmaal van de „British North Borneo Company” in het Hotel Cecil te Londen plaats. Naar wij vernemen had de directeur, Cowie, die de rij der toosten opende met een drank op de gasten, vergeten den heer Alleyne Ireland uitte noodigen om de aanzittenden nog wat meer van het, door zijne maatschappij beheerd geweest te vertellen. Hij deed het dus nu maar zelf en kwam tot de conclusie dat de onmetelijke hulpbronnen van het land een uitstekend veld opleverden voor het nuttig gebruik der kapitalen van het moederland, waarvoor er daar geen plaatsing kon worden gevonden; terwijl het land tevens ruimte bood voor de immigratie van enkele miljoenen Chinesezen uit het overbevolkte Hemelsche rijk. Wat den spoorweg van Jesselton naar Beaufort aangaat, zeide de heer Cowie dat men tot op slechts een paar mijlen van het eindpunt was gekomen. Het werd tijd!

Afgaande op de ontwikkeling van het land, waardoor de inkomsten steeds stijgende waren, zag de maatschappij de toekomst met vertrouwen op den goeden uitslag tegemoet.

In het afgelopen jaar hadden de ontvangsten \$ 250000 meer bedragen dan in 1900. Lord Brassey merkte later zelfs op dat de inkomsten in het afgelopen jaar \$ 824000 hebben bedragen, tegen \$ 349000 op het tijdstip, toen hij voor eenigen jaren zijn ontslag als directeur der maatschappij had genomen.

Britsch Guyana. Aan Reuters agentschap werd den 19en November II. uit Georgetown in Britsch Guyana gemeld dat men daar in zak en asch zat wegens de lage prijzen, die met de suiker behaald werden. Men had als gevolg van de brusselsche conferentie ook daar op hoogere prijzen gerekend, maar zag zich in zijne verwachtingen deerlijk teleurgesteld. Het vooruitzicht op spoedige aanneming van het reciprociteits-verdrag tusschen Cuba en de Vereenigde Staten bracht een gedrukte stemming op de markt te weeg. Planters en kooplieden hopen nu dat de aanneming van Chamberlains fiscale politiek hun ten goede zal komen en Engeland ten opzichte der kolonie het voorbeeld, dat de Vereenigde Staten met betrekking tot Cuba geven, zal volgen.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Teysmannia. 10e en 11e afl. 1903.

W. G. Boorsma: Eene bijzonderheden omtrent inlandsche geneesmiddelen. — H. J. Wigman: Vermenigvuldiging van planten (zaad). — J. van Breda de Haan: Zintuigen der plant. — John Campbell: Nieuwe uitvinding op koffiëgebied (Pel- en glansmachine van den heer Th. J. J. Roguë). — F. Th. S. N. Marx: Padieproeven. — W. R. Tromp de Haas: Terugblik op hetgeen in Ned.-Indië is gedaan nopens de katoencultuur. — Nota betreffende drijfrijst in Siam. — Aanteekeningen over de rijstcultuur op natte velden op het eiland Kyatha. — F. W. T. Hunger: Over de wijze van bewaring van tabakszaad in Deli. — Enz.

Maandbericht van het Ned. Zendelinggen Dec. 1903.

Geldelijke zorgen. — Berichten aangaande den voortgang der Evangelisatie in de Minahassa gedurende 1902. — Sarpa, Pak Tjondra. — Uit het verslag van Swaroe over 1902.

Orgaan der Nederl. Zendingvereeniging. Dec. 1903.

Financiën. — L. Tiemersma: Bakasih en Krawang. — H. C. G. Rutink: Tjiandjoer en Pakalongan. — L. Tiemersma: Hoe de Chinesezen hunne afgestorven voorouders vereeren VIII.

Berichten van de Utrechtsche Zendingvereeniging. Dec. 1903.

Zuid-Celebes. Taneteya. — Reis naar Makassar. — Halmahéra. Doromé. — Belangrijke bezoekreis naar het eiland Moratai. — Boeroe. Tifoe. — De kerk te Tifoe. Enz.

De Indische Mercur. 15 Dec. 1903. No 50.

Afrikaansche kinabast, door P. van der Wielen. — Op stompkappen van kina en beschaduwden van kina. — Het emigreeren van Chinesezen. — Bericht omtrent de Gouvernements-kina-onderneming over het 3e kwartaal 1903. — Kina en kinine. — Electricch licht voor suikerfabrieken. — Aankomst van het stoomschip „Tjipanas” van de Java-China-Japan-lijn te Kobe. — Suikerproductie van Midden-Java. — Verslagen van Maatschappijen. — Uit de oude doos. Eene Suikerhistorie, door S. Kalf.

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	18 Dec.	1 Jan.	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	25 Dec.	1 Jan.	11.30 's av.
Genoa, Nederland,	29 Dec.	1 Jan.	9.15 's av.

(Suppletioire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,	22 Dec.	5 Jan.	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	26 Dec.	9 Jan.	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	18 Dec.	1 Jan.	1.—mid.
Napels, Duits. dienst,	21 Dec.	4 "	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletioire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletioire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12 uur, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire, Fr.,	8 Jan.	7.45 via.
Amsterdam, Nederl.,	28 Dec.	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	2 Dec.	5 " 11.30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genoa den 2n van elke maand, alleen op verzoek. Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatste van elke maand 7.20 's av. Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN. (Teneriffe).

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av. Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av.

ADVERTENTIEN.

P. Happel Jr.
 CUISINIER.
 v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.

Uitzending van Diners.
 Koude en warme Schotels.

Eduard Pelger,
 MAGAZIJN VAN
 HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
 Prinsstraat 39,
 's-GRAVENHAGE.

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZON,
 Tailleurs,
 VEENESTRAAT 39,
 La Haye.

Maison recommandée
 pour costumes „Genre Tailleur”
 pour Dames.

Th. A. A. SIMONIS
 34 GROENMARKT,
 over de Prinsstraat, DEN HAAG.

Desinfectie van Vertrekken
 volgens Prof. Flügge.
STOOMDESINFECTIE
 EN MOTZUIVERING VAN GOEDEREN.
 Machinale Stoomzuivering
 van Bedveeren.
 Wassen, opmaken en repareren
 van beddegoed.

Corsmit Brossois & C.
 Meubelfabrikant
DEN HAAG.

Compleete Meubilerie,
 benevens verhuur van Meubilair.
 Voor Benedenhuis p. maand f 15.—
 » Bovenhuis » » 20.—
 » geheel huis » » 40.—
 Bijzondere conditiën voor repatriërenden.
18, WAGENSTRAAT 18.

A. SCHARENBERG,
 Hofleverancier.
 GROOTSTE KEUZE
 Kayserzinn (niet te verwarren met Kaiserzinn). Artistiek
 Orivit Tin.
 Osiris
 's-Gravenhage, Hoogstraat 13

GIDS
 VOOR
Repatriërenden,
 Gratis aanbieding van de Haagse Uitgevers-Mij,
 „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG”
Haagpoort 4.

Deze gids wordt in de onderstaande
 hotels gratis aan de repatriërenden
 aangeboden:
 Hôtel des Indes, Batavia.
 Grand Hôtel „Java” „
 Hôtel „Ort” „
 „ Du Pavillon, Samarang.
 „ Ketabang-Genteng, Soerabaja.
 „ Simpang, Soerabaja.
 Vraag prospectussen voor
 advertentiën.

C. HOYNG,

Den Haag. — Utrecht.

Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvraag toegezonden

Echt Chineesche Thee,

speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

SIEGEL-PIANINO.

Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici.
 HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
 EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van
 Muziek-Instrumenten,
 voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

SNOEREN'S
 Superieur
SCHOEISEL

verkrijgbaar:
 NOORDEINDE 150, 's-GRAVENHAGE.
 Maat- en Reparatie-Inrichting.

Firma A. KOKKEE.

Nieuwe Havenstraat 46.

UITZENDING VAN DINERS.

f 0.80 - f 1.00.

Vele Indische recommandatiën.

L. v. d. VELDE.

Hofstraat 17, Den Haag.

SPECIALITEIT IN
LUXE KOPERWERK.

Baden, Geijsers en Gasornamenten
 tegen Concurrerende Prijs.

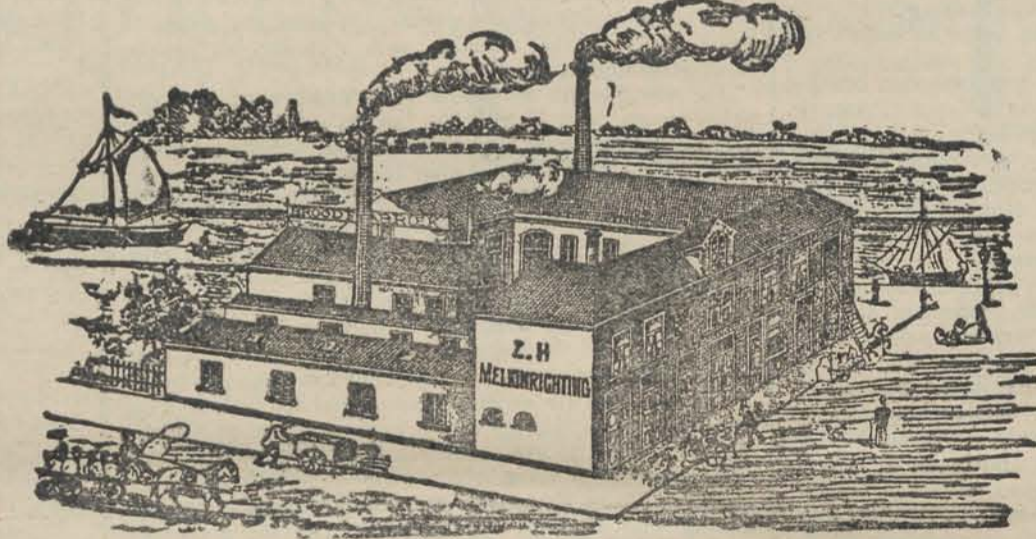
INSTITUUT voor

Tandheelkunde en Tandtechniek

J. DUVAL, Tandarts. JULIUS LOHAN, Tandtechniker.
 Oranjeplein 91. — Den Haag. — Oranjeplein 91.
 Telefoonnummer 1086.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,
 HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
 's-GRAVENHAGE. Spui 12.
 Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,

Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,
 heeft haren snellen bloei te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
 ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.

Speciaal adres voor

Zoet Roggebrood en Bruinbrood.

In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend
 gewaarborgd is.

STAAT

voor aanvraag van VERLOFSTRACTEMENT

VOOR

H.H. INDISCHE AMBTENAREN (officieel model).

Verkrijgbaar bij den uitgever van dit blad, Haagpoort 4.

Prijs 2½ cent.

Vraagt offerte voor Ned. OOST- en WEST-INDIË.
 Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 21

F. H. BOTHE,
 21, Veenestraat -- Den Haag.

SPECIALITEIT IN
 GEKLEURDE, ZWARTE en CRÈME STOFFEN
 Nouveautés voor elk seizoen.
 STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKEPRIJZEN.

Chaussures Françaises et Americaines
A. Kogels & Zoon,
 56. Prinsstraat 56. — 's-Gravenhage.

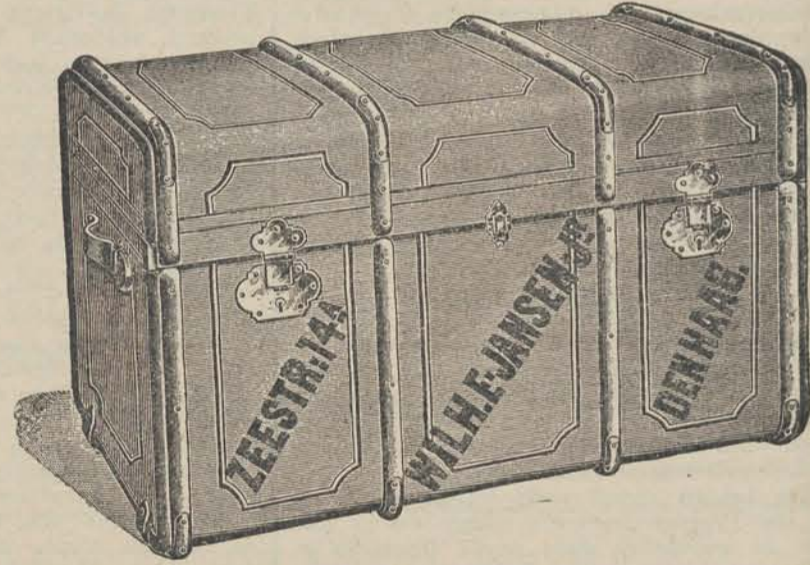
Nieuwste dessins en modellen

WINTERPANTOFFELS

LIKEURSTOKERIJ, WIJN en COGNACHANDE

G. SCHOUTEN, firma J. VUIJK, Vlamingsstraat 23.
 OPGERICHT 1832.

Fijne Sirop voor Punch, Rum of Citroen, gestookt volgens geheel
 systeem per liter f 1.20, 1.40, 1.60.
 Oude Cognac's, per flesch f 1.20, 1.40, 1.60, 2.00 enz.
 Fijne Advocaat, Vanille (uitsluitend dooiers) per flesch f 1.20.
 BOERENJONGENS SPECIALITEIT zeer fijn, per literpot f 1.00.
 Diverse soorten fijne likeuren, als:
 Crème de Mocca, Marasquino, Sherry brandy enz.
 Zeer Oude Jenever, per literkruik f 1.00.
 Fijne Hollandsche Brandewijn, per liter f 0.80, 0.90, 1.00.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCH LLOYD”

Maldienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
 in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
	1903	1904	1904	1904	1904
Oengaran	26 Dec.	7 Jan.	12 Jan.	1 Febr.	8 Febr.
Sindoro *	9 Jan.	21	26	15	17
Salak	28	4 Febr.	9 Febr.	29	2
Lawoe	6 Febr.	18 Febr.	28	14 Maart	16
Ardjoeno	20	8 Maart	8 Maart	28	30
Goentoer *	5 Maart	17	22	11 April	13
Merapi	19	31	5 April	24	26
Gedé	2 April	14 April	19	8 Mei	10

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
 De Hoofd-Agenten: Ruys & Co., Rotterdam.
 De Agenten: Eijkensluysters & Tromp, Anna Paulownastraat 1 d. 's-Hage.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
 Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerkers
 Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
 CASCARA-PASTILLES
 WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxermiddelen.
 INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
 LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.
 Zie aanbevelingen Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Kortlandt
 Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen, enz. enz.
 Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
 Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apotheken